

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Bayer

ŞUBAT 1969

İÇİNDEKİLER :

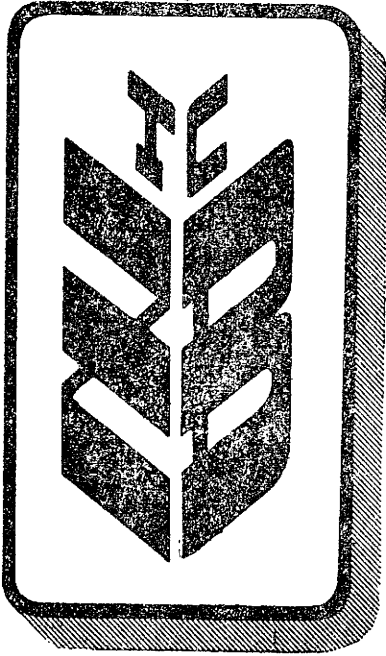
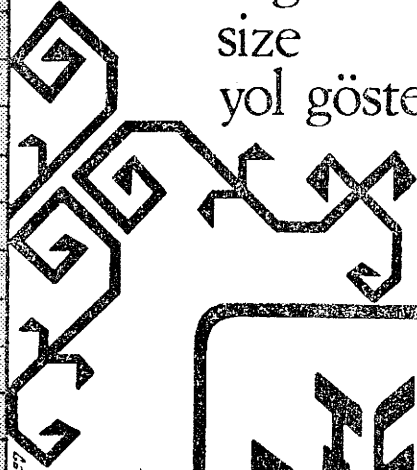
- Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Araştırmaları . . . Cahit ÖZTELLİ
Posof'ta Yılbaşı Âdetleri . . . . . Gülalı AYDINOĞLU
Artvin ve Murgul'da Baskın . . . . . Şahver KAYA
Prof. Dr. G. Rohlf'sın Soruşturmasına Cevap . . . . . Bülent ALPAGUT
Macaristan'da Türk Zanaatları ve Tesirleri (I) . . . . . Dr. Géza FEHÉR
Ardanuç Kalesi ve Nazarla İlgili Bir Efsane . . . . . M. Âdıl ÖZDER
Tokat'ta Ziyaret Yerleri ve Usûlleri . . . . . Halis CİNLİOĞLU
Boşnak Atasözleri . . . . . Güngör YAVUZ
Van Bedduaları : IV . . . . . Erol KAYA
Romanya Pirinitza Devlet Folklor Topluluğu Türkiyede — Sosyal Dayanışma
Derneği Halk Oyunları Yarışması — Türk Başlıkları ve Elbiseleri Sergisi
Ankara'da Açıldı . . . . . İhsan HİNÇER
Üç Haylaz Masalı . . . . . Numan KARTAL

BİZE GELEN KİTAPLAR — CİLTLERİMİZ

SAYI : 235

KURUŞ : 100

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

TÜRK FOLKOR

ARASTIRMALARI

ŞUBAT 1969

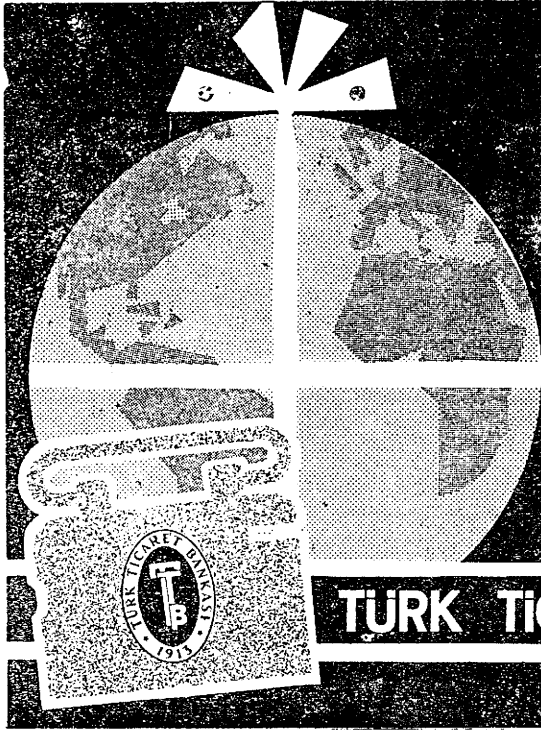
İÇİNDEKİLER :

- Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Araştırmaları . . . Cahit ÖZTELLİ
Posof'ta Yubaşı Âdetleri . . . . . Gülâli AYDINOĞLU
Artvin ve Murgul'da Baskın . . . . . Şahver KAYA
Prof. Dr. G. Rohlf's'ın Soruşturmasına Cevap . . . . . Bülent ALPAGUT
Macaristan'da Türk Zanaatları ve Tesirleri (I) . . . . . Dr. Géza FEHÉR
Ardanuç Kalesi ve Nazarla İlgili Bir Efsane . . . . . M. Âdî ÖZDER
Tokat'ta Ziyaret Yerleri ve Usûlleri . . . . . Halis CİNLİOĞLU
Boşnak Atasözleri . . . . . Güngör YAVUZ
Van Bedduaları : IV . . . . . Erol KAYA
Romanya Pirinitza Devlet Folklor Topluluğu Türkiyede — Sosyal Dayanışma
Derneği Halk Oyunları Yarışması — Türk Başlıkları ve Elbiseleri Sergisi
Ankara'da Açıldı . . . . . İhsan HİNÇER
Uç Haylaz Masalı . . . . . Numan KARTAL

BİZE GELEN KİTAPLAR — CİLTLERİMİZ

SAYI : 235

KURUŞ : 100

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 1

ANADOLU
BANKASI

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 15)

Filiz
ÇAYI

(Basın : 60020 — 16)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 235

ŞUBAT 1969

YIL : 20 — CİLT : 12

Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Araştırmaları

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Halk veterinerliğimiz üzerinde çalışmalar öteki konulara bakarak az oluyor. Ama, bizi teselli eden, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinin Veteriner Tarihi kürsüsünün çalışmalarıdır. Bu kürsünün değerli iki üyesi Prof. Dr. Nihal Erk ve Dr. Ferruh Dinçer'in çalışmaları yüz ağartacak değerdedir. Bugün için olduğu gibi yarın için de değerini kaybetmeyecek araştırma yayınlarını elden geldiğince izlemeye çalışıyoruz.

Son olarak Dr. Ferruh Dinçer'in başlıkta adını verdiğimiz kitabı çıktı (1). Uzun yılların verimi olan bu eseri okurlara tanıtmaya çalışacağım.

Çalışma bir doktora tezi olarak hazırlanmış ve 1966 yılında sonuçlanmıştır. 1967'de basılmıştır, 64 sayfadır.

Kitap, bilimsel yazılardaki düzene uyularak "önsöz, giriş, materyal ve metot, sonuç ve tartışma, Türkçe - İngilizce özet, literatür" bölümlerine ayrılmıştır. En sonunda yazarın kısa bir biyografisi vardır.

Yazar, önsözde folklorun genel anlamdaki açıklamasını yapmış, önemine değinmiştir. Türk folklorunda veterinerlikle ilgili olarak hayvanların yetiştiriciliği, bakım ve çoğaltılmaları, yaş tayinleri, hayvan ürünleri ve bunların elde edilme - yapılmış yolları, hayvanların nişanları - donları -

damgaları v. b. gibi halkbilgileri arasında en geniş yeri tutan "hayvan hastalıkları, teşhis ve tedavileri" bölümünde çalışmanın yapıldığı belirtilmiştir.

Giriş bölümünde, yerli ve yabancı literatürden örneklerle "folklor - tarih - hekimlik" ilişkileri kurulmuş; folklor, özellikle hekimlikte, insanlığın doğuşuna kadar götürülmüş, veteriner folklorun ise evciltmenin ilk yapıldığı günlere kadar gidebileceği belirtilmiştir. Folklorlarda ulusların birbirlerine katkıda bulduklarına, böylece "saf folkloru" bulmanın güç olacağına değinilerek Türkiye'de halkbilgilerini etkileyen tarihsel olaylar da kısaca anlatılmıştır.

Materyal ve metot bölümünde, çalışmanın ana materyali olan halkbilgilerinin, doğrudan doğruya hayvanla ilgili halkla teması geçilerek ağızdan toplandığı, bunun için de Türkiye'de, özellikle halkbilgilerinin yaşadığına inanılan köy-kent ve yürük-göçer topluluklarının seçildiği bildirilir. Toplanan bilgilerin üzerinde veteriner hekimlik ve etnolojik yönde çalışıldığı belirtilmiştir. Etnolojik incelemede tarihsel - coğrafi metotlar kullanılmış, kaynaklar literatür belgelere dayanılarak aranmıştır.

Bu bölümde yer alan "hayvan hastalıkları ve tedavileri" konusunda hastalıkların halk arasında bilinen adları, belirtileri (semptomları) ve yapılan tedavileri anlatılmıştır. Bu bilgilerin hekimlik yönünden bugünkü bilimsel anlamları da değerlendirilerek materyalin değer kazanması sağlanmıştır. Örnek olarak halkın "çiçek" hastalığında

(1) Dr. Ferruh Dinçer : Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Üzerine Araştırmalar. A. Ü. Veteriner Fakültesi Yayınları. No: 214 (Çalışmalar : 116).

Posof'ta Yılbaşı Âdetleri

Yazan : Gülâli AYDINOĞLU

Yurdumuzun her yöresinde olduğu gibi, Posof köylerinde de yılbaşı geleneksel olarak kutlanır. Umumiyetle köylerde her ganakop (aynı soydan gelen aileler) bir evde toplanırlar. Gecenin geç saatlerine dek yerler, içerler (Buradaki içme su'dur. Zira Posof köylerinde içki kullanmak yoktur), güler, oynar, eğlenirler. Yedikleri elma, fındık, ceviz, kavurğa ve hediktir. Oyunlar, karşılıklı oyunlar, tek oyun, barlar, halaylardır.

Köy gençleri "YILBAŞI GEZMESİ" gezirler. 5 - 10 genç birlik olup, ellerine çuval, vedre (kova) alırlar. Kovaya uzun bir ip alıp bağlarlar. Bu kaplara topladıkları yiyecekleri yığarlar. Köyün bir kenarından başlarlar. Her evin damına (evler hep toprak damlı olduğu için) çıkarlar. Hep bir ağızdan koro halinde :

Bu gece yılbaşı gecesidir,

Bu bacca devlet (varlık) bacasıdır,

Verene bir kaç oğul

Vermeyene bir kör kız,

O da bacadan düşsün patlasın.

Aminnn!..

Diye bağırırlar. Evdekiler bunu sevi ile dinlerler. Hatta kimin bacasından bağırılmazsa, küserler. Evin hanımı sevi ile anbarı açar. Yukardan da ipe bağlı kovayı aşağıya sarkıtırlar. Kovanın içine tahıl,

uyguladığı aşılama şekli verilebilir. Akdeniz bölgesi yürüklerinin çiçek'e karşı kendi hazırladıkları aşının bilimsel açıdan yararlı olduğu, tarihsel açıdan bakıldığında ortaasyaya kadar dayanabileceği anlatılmıştır. Yazara göre, koyun çiçeğinde ülkemizde yapıldığı şekilde bir aşılama diğer ülkeler halkları arasında raslanmamıştır.

Hastalıklarda uygulanan dini - sihri tedaviler de oldukça kabarıktır. Yazara göre bunlara daha çok halkbilgilerinin fayda sağlayamadığı zamanlarda ya da sebepleri anlaşılmayan olaylarda başvurulmaktadır.

Türkçe ve İngilizce özetlerden sonra yer alan literatür bölümünde yerli ve yabancı dilde 76 yayından yararlandığı görülmektedir. Bunlar 14 - 15 inci yüzyıllara kadar inen "vazma baytarnamelerle" folklor konusundaki son yayınları da içine alan kitap ve makaleler halindedir.

un, yağ v.s. doldurur. Gençler ipi yukarı çekip başka kaplara boşaltırlar. Oradan başka evin bacasına giderler. Yılbaşı gezmesi, bazen bir, iki posta ile de gezilir.

Böylece tüm köyü gezerler. Soncası bir odada toplanırlar. Topladıklarını satarlar. Elleri geçen para ile iyi bir koyun veya keçi alıp keserler ve "elfana" dedikleri ziyafeti tertiplerler. Daha önceden davul - zurna da tedarik edilmiştir. Odaya tüm "halk toplanır. Sabahlara dek davul - zurna çalınır. Oynayıp, güler eğlenirler. Gece yarısına doğru kavurma da hazırlanır. Evlerinden herkes bir çeşit yemek hazırlayıp getirir ve birlikte neşeyle yerler. Sabahleyin davul - zurna köy meydanına çıkar. Tüm köylü toplanır. Kadınlar da damların üzerlerinden seyir ederler. Önce bar oynarlar. Sonra halay çekilir. Soncası tek oyunlar oynarlar. Oyunların sonunda güreş havası çalınır ve güreş tutulur. Bu eğlence akşama dek sürer. Ve yeni yıla neşeyle girmiş olurlar.

1 — Ocak Süpürme : Yılbaşı gecesi evin ocakları temizce süpürülür. Sabahleyin evin hanımı kalkıp kalkmaz ocağa bakar. Ocakta ekin danesi bulursa, bolluk olacağına, ocakta böcek v.s. bulursa, o yılın kılık sıkıntılı ve meşakkatli geçeceğine inanırlar.

2 — Ak koç bezetme : Yılbaşı sabahı erkenden ak koçu süsleyip bezetirler ve evin içine getirirler. Evde koçu severler. Bol yiyecek yedirirler ve böylece koçun eve uğur, bolluk, bereket ve mutluluk getireceğine; doğacak çocukların erkek ve güzel olacağına inanılır.

3 — Kuluçkaya yatırma : Yılbaşı sabahları komşu evlerine çekince ile giderler. Gidenlerin altına saman, ekin ve yumurta döküp "kuluçkaya yatırılır." Ayağı uğurlu gelsin diye. Hatta tatlı şeyler yedirirler. Eğer o yıl eve bir zarar - ziyan gelmezse, ekini bol olursa, o şahsın ayağı uğurlu sayılır ve her yılbaşı o kimse eve davet edilip ziyafet verilir. Şayet ayağı uğurlu gelmezse, o kimseye tenbih ederler, "yılbaşı sabahı bize gelme" derler.

(Not : Delenen yer : Posof Yaylaaltı köyü. Kaynak kişi : Alâaddin Kartal. Derlendiği yıl : 1966).

Artvin ve Murgul'da Baskın

Yazan : Şahver KAYA

(Derlenen yer : Artvin ilinin Borçka ilçesi Murgul bucağının, Başköy köyü. Kaynak kişiler : Mercan Atilla. Yaş : 70, okur yazar; Esma Gençtürk yaş : 60 okur yazar değil; Refiye Gençtürk yaş : 55 okur yazar değil; Refiye Morgul yaş : 65 okur yazar değil; Bunlar da ninelerinden öğrenmişler).

Bugün Murgul ve çevresinde hasta olan çocuk, önce doktora götürülür. Doktor iyileştiremezse hocalara, ilçalara ve ziyaretlere götürülür. En son çare, yaşlıların öğrettiği eski usullerdir. Aslında inanılmaz bunlara. Fakat yine de denenir. Bazan da iyi geldiği söylenir.

Önce Artvin ilinde, baskına uğrayan bir çocuk için, neler yapıldığından kısaca söz edeceğim.

1 — En önemlisi İSKEBA ZİYARETİ'dir. Çocuk buraya götürülür. Oraya gitme gelmenin de birçok usulleri vardır. Uzun bir konu sayılır.

2 — Artvin'in Çayağzı mahallesindeki kilise, baskına uğrayan çocukların sık sık getirildiği bir yerdir. Kilise kapalıdır. Çocuk kilisenin etrafında cuma günü üç defa dolaştırılır. Duvarlarda mum yakılmış, islenmiş bir çok yerler vardır. Çocuğun ayakları buralara bastırılırsa iyileşeceğine inanılır.

3 — Baskına uğrayan çocuk köprüden geçirilirken köprünün başında ve sonunda, üçer defa, köprüye ayak bastırılır, iyileşeceğine inanılır.

Artvin'deki diğer ziyaret yer ve inanışları için fazla birşey öğrenemedim. Şimdi Murgul'un inanış usullerinden söz edeceğim.

MURGUL'DA ÇOCUĞUN BASKINA UĞRAMASI VE TEDAVİSİ

Çocukların, dikkat edilmezse, çeşitli nedenlerle baskına uğrayacağına inanılır. Baskına uğrayan çocuk hasta olur. Bir türlü gelişmez, elini kolunu tutamaz. Bir et yığı halindedir. Devamlı ağlar ve uyumaz. Zamanı gelince yürüyemez.

Baskının türlü tedavi yolları vardır. Önce, çocuğun neden baskın olduğunu anlamak için mum dökülür. Mum'dan çocuğun baskın sebebi anlaşılır ve buna göre

bir tedavi yoluna gidilir.

Mum dökme : Pazar akşamı yedi eve birer parça mum dağıtılır. Pazartesi sabahı bu evlere gidilir. Hiç konuşulmadan mumlar geri alınır. (iki tarafta bu şartı bildiklerinden konuşmazlar.) Toplanan 7 parça mum eve getirilerek, bir kabda eritilir. Ve soğuk su dolu genişçe bir tabağa ağırşak deliğinden dökülür. Tabakta soğuyup şekillenen mum incelenir, sonra tekrar eritilir, aynı şekilde dökülür, incelenir. Üç defa yapıldıktan sonra kesin bir karara varılır. Meselâ çocuk bir ölüden baskın olmuşsa üç defasında da tabakta ölü şekli görülür. Buna göre bir tedaviye başlanır. Ayrıca o mumlar 2 - 3 - 4 veya 7 yol ağzında gömülerek, üç sabah hiç konuşmadan çocuk oraya götürülür. Üçer defa ayak bastırılır.

Bazan da hiç mum dökülmeden baskının sebebi tahmin edilir. Ona göre çarelere başvurulur. Çocuk iyileşmezse bilinen bütün tedavi usulleri denenir. Şimdi bu usulleri görelim.

A — ÖLÜDEN BASKIN

a) Cenaze geçerken, çocuk yataкта ise veya oturuyorsa hemen kaldırılır. Büyüklük için de aynıdır, ayağa kalkılmazsa baskına uğranılır. Eğer cenaze evin üst tarafından geçiyorsa mutlaka baskın olunur. Aşağıdan geçiyorsa çok önemli sayılmaz.

b) Cenaze merasiminden veya ölü evinden dönen kişi, hemen baskın eve girerse o evdekiler baskın olurlarmış. Böyle kişiler eve girince, evdekiler ayağa kalkmalı. Çocukları da kaldırmalıymışlar. Ancak onlar oturduktan sonra oturmalıymış evdekiler.

Cenazeden dönenler baskına sebep olmamak için; evlerden uzak bir yerde oturur sonra gelirlermiş eve. Ve baskına daha çok inananlar önce ahıra girerlermiş. Eğer baskın olacaksa hayvanlar olsun. İnsanlar olmasın diye.

ÖLÜDEN BASKIN OLANLARIN TEDAVİSİ

1 — Annesinin ilk evladı olan bir kişi, baskına uğrayan çocuğun kapısından bir avuç toprak (çocuğun ailesine ait, bir yer olması şart) alır. Mezarlıktaki en yeni

mezara koyar. O mezardan da kendi koyduğundan az olmak şartıyla biraz toprak alır ve çocuğun evine getirir. Bu iş güneş çıkana kadar bitirilir. Sonra çocuk üç defa bu toprağın üzerine bastırılır ve şöyle söylenir. "şimdiye kadar sen bastın, şimdi ben basacağım".

Bazan da, mezardan getirilen bu toprak üzerine ayak bastırılarak, üç sabah çocuk yıkanır.

2 — Ölünün gömülüştünden sonraki 40 gün içinde hasta mezarlığa götürülerek üçer defa ayak bastırılır. Bu iş için cuma ve pazar günleri iyi sayılır.

3 — Herhangi bir cenaze götürülürken, iki kişi tabutun iki yanında durur. Çocuğu tabutun altından verip, üstünden alarak üç defa dolaştırırsa baskından kurtulmuş çocuk.

4 — Ölünün kefeninden artan bezin bir parçası tütsülenir, diğeri damla altına gömülürse baskından kurtulunmuş.

5 — Yine ölünün yıkandığı sabundan kalan parça ile çocuk yıkanır, iyi gelmiştir.

6 — Küçük çocuk olan evden, ölü çıkarılsa çocuk baskın olmanın diye, tabutun üzerine üç defa ayağı bastırılır.

B — GEBE KADINDAN BASKIN

Loğusa kadını görmeğe gelenlerden gebe olan varsa, loğusa kadın ve bebeği baskına uğrar.

TEDAVİSİ : Hastalanan çocuğun ayakları üç defa gebe kadının karnına bastırılır.

Ayrıca baskına sebep olan gebe kadının üzerinden bir parça koparılır. Bu iş gizlice yapılır ve alınan parça tütsülenir.

C — HEDİYELERDEN BASKIN

Çocuğu görmeye gelen herkes bir şeyler getirir. Bunlardan çocuk baskın olabilir. Bunun için hediyeler çocuğun bulunduğu odaya sokulmamalıdır. (Bu söylenmeye pek önem verilmez). Ama getirilen para ve parçalar çocuğun üzerine asla konmaz yatağın bir kenarına konur. Eğer düşman olan biri varsa çocuğun üzerine kor ve çabuk baskın olur.

TEDAVİSİ : Çocuğa gelen para ve parçalara üçer defa ayak bastırmakmış.

Ç — YUVARLAK HEDİYELERDEN BASKIN :

Çocuğu görmeye gelenler yuvarlak tepşilerde pişmiş ekmeğe veya tatlı getirebilirler. Bu çocuğun baskın olmasına sebep olurmuş. Bunu önlemek için, getirilen tatlı veya ekmeğin bir kenarından azıcık kesilip alınarak, yuvarlaklığı bozulur. Fakat bu işi, getiren yapmalıdır. Sağlam getirdikten sonra kesmenin değeri yoktur.

TEDAVİSİ : Tıpkı ekmeğten baskın olan çocuklarda olduğu gibidir. Yani çocuk içine ekmeğe içi atılan su ile yedi cuma günü yıkanır.

D — ETTEN BASKIN

Çocuğu görmeye gelenler et getirirlerse çocuğu ayağa kaldırıp, eti yerine koyduktan sonra, yatırmak gerekirmiş. Aksi halde çocuk baskın olurmuş.

TEDAVİSİ : Önce o ete üç defa ayak bastırmak. Ayrıca parayla et alınır. Terazinin bir tarafına çocuk konur. Diğer tarafına et tartılır. Tam çocuğun ağırlığına ca olan et, dört yol ağzında gömülür. Çocuk üç sabah oraya götürülerek hiç konuşmadan ayak bastırılır.

E — EKMEKTEN BASKIN :

Çocuğun evinde pişirilen ekmeğe birinin gözü kalırsa, çocuk baskına uğramış.

TEDAVİSİ : Cuma günü bir ekmeğe pişirilir. Ortadan bölünür. İçinden düşen veya koparılan yedi parçacık ılık su dolu güğüme atılır, ve bu su ile çocuk yıkanır. Yikarken bilinen dualar okunur. Aynı iş, yedi cuma günü tekrarlanır.

F — BAŞKA SEBEPLERDEN BASKIN :

Çocuğun neden baskın olduğu bilinmiyorsa, şu tedavi usulü denir.

Çocuğun iki ayağı kırmızı ipek bir iplikle birbirine bağlanır. Cuma günü caminin kapısına götürülür. Çocuğu, annesinin ilk evlâdı olan birisi tutar. Makas ta bulundurulur. Namazdan çıkan ilk kişi hiç konuşmadan makası alır ve çocuğun ayakları arasındaki bağı keser. Böylece çocuğun baskından kurtulacağına inanılır.

Bize gelen B KİTAPLAR

Yine sebebi bilinmeyen baskınlarda çocuk tabancaya ayak bastırılır. Şöyle olur. Eve gelen bir erkeğe, hiç birşey söylemeden "tabancan var mı?" denir. Varsa: "Çıkar yere koy, çocuk ayağını basacak" der ve yerdeki tabancaya çocuğun ayağı üç defa konuşulmadan bastırılır. Böylece tedavi edileceğine inanılır.

Bir başka tedavi usulü : Yolların birleştiği, yedi ayrı yerden, birer avuç toprak alınır. Damla damlıyan bir yere konur. Çocuk üç sabah, hiç konuşmadan, bu toprağa ayak bastırılır.

Baskına uğramış veya çarpılmış hastalar deniz aşarlırsa iyileşirmiş.

Baskın olan biraz büyük çocuklar, hop-paçık oyunundaki gibi, birbirlerini sırtlarsa iyileşirmiş.

Çocuğunun baskın olmasını istemiyenler, basit bir işle, bütün bu zahmetlerden kurtulabilirlermiş. Şöyle :

Çocuk doğduğu zaman, ilk pisliğinden bir parça alınarak çocuğun yattığı odanın kapısının üstüne sürülürse o çocuk artık baskın olmazmış.

Aslında cinden çarpılanların tedavisinde baş vurulan bazı usuller vardır ki, baskına uğrayan çocuklara da uygulanır.

1 — 7 çeşmeden su toplanır. Bir kaba doldurulur. Köylerde ocakların içinde asılı kalın zincirler vardır. Böyle bir zincir kıpkızıl oluncaya kadar kızdırılır ve o su dolu kaba batırılır. Çıkan buhara hasta tutulur. İyileşeceğine inanılır.

2 — Her değirmenin altından bir tane olmak şartıyla, 7 değirmenden toplanan 7 taş ocakta kızdırılır. Bir kabda bulunan su içine atılır. Çıkan buhara tutulur hasta. Böylece tedavi edilmiş sayılır.

3 — Yine ocakta asılı, kalın zincir çıkarılır. İki kadın uclarından tutarak evin içinde zinciri gererler. Zincir elden geldiği kadar yüksekte gerilir. Hiç bir şeyden haberi olmayan hasta, bu odaya getirilir. Ve o kadınların birinin etrafında dönmesi söylenir. Hasta üç defa dönünce, kadınlar zincirin uçlarını bırakır. Büyük bir gürlütle ile düşen zincir hastayı korkutur. Çünkü önceden böyle olacağını bilmez. Bundan sonra hastalığının geçeceğine inanılır.

Bugün bu usulleri gençler bilmemektedir. Ben çok yaşlı ninelerden derledim. Anlatılanlar da "Böyle duyduk, böyle gördük, ama pek inanmıyoruz", diyorlardı.

• Doç. Dr. Hikmet TANYU : "Türklerde Taşla İlgili İnançlar". 1 - Giriş, 2 - Türk dinler tarihinde ve inançlarında taşlar, 3 - Türklerde yaşayan taşlarla ilgili inançlar (illere göre), 4 - Sonuç, Bibliyografya, ekler, yazma ve resimler, indeks bölümleri. Ankara Üni. İlahiyat Fak. Yayınları : LXXXI. 24 x 17 Cm. boyunda, XII + 290 sayfa, 18 lira.

• Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER : "Atasözleri". İzmir Soroptimist Kulübü Yayınlarından, Sayı : 1. Redhouse Yayınevi. P. K. 142, İstanbul. 17 x 12 boyunda, 24 sayfa.

• Mustafa KUTLU : "Sait Faik'in Hikâye Dünyası". Hareket Yayınları. 20 x 14 boyunda, 72 sayfa, 400 kuruş.

• Tibor DERY - Ülkü TAMER : "Dev". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 147. 17 x 12 boyunda, 160 sayfa, 4 lira.

• M. BAŞARAN : "Kuş Dili". Masallar. Varlık Çocuk Klâsikleri : 61. 17 x 12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

• Cemal KUTAY : "Sohbetler". Aylık Dergi. Bayilerde satılmaz. Seneliği 60, altı aylığı 30 lira. Posta K. 167, İstanbul. 17 x 12 boyunda, 208 sayfa, 5 lira. 1. ve 2. sayısı çıkmıştır.

• Roger DAVAL - Mehmet ULAŞ : "Fransız Düşünce Tarihi". Hareket Yayınları. P. K. 1240, İstanbul. 20 x 14 boyunda, 64 sayfa, 3 lira.

• Hasan Hüsrev HÂTEMİ : "Eski Kentte Bir Gece". Şiirler. Hareket Yayınları. 16 x 12 boyunda, 54 sayfa, 2 lira.

• Feyyaz KAYACAN : "Mutlu Azınlık". Birer perdelik dört oyun. Yeditepe Yayınları : 176. 20 x 14 boyunda, 80 sayfa, 500 kuruş.

• Maksim GORKİ - Valâ NUREDDİN : "Karşılık Görmeyen Aşk". Düzeltilmiş ikinci baskı. Yeditepe Yayınları : 177. 20 x 14 boyunda, 80 sayfa, 500 kuruş.

• Nadir ŞENER : "Nerdesin". Şiirler. İsteme adresi : Öğretmen Okulu Mersin. 16 x 12 boyunda, 64 sayfa, 250 kuruş.

Dr. G. Rohlf's'in Soruşturmasına Cevap

Yazan : Bülent ALPAGUT

Öğretmen — Tavşanlı

Dergimizin Eylül 1968 tarihli ve 230 numaralı sayısında çıkan Prof. Dr. G. Rohlf's'in mektubuna gelen cevabın Fransızca ve Türkçesi aşağıdadır. Diğer okuyucularımızın da cevaplarını beklemekteyiz.

T. F. A.

J'ai reçu votre revue qu'elle son Türk Folklor Araştırmaları. En même temps dans votre revue j'ai vu une lettre. Cette lettre était crit par prof. Dr. G. Rohlf's à Prof. Z. F. Fındıkoğlu. Professeur dans lettre dit que : (Avec l'assurance que les noms des aimables collaborateurs seront cités dans le travail en préparation et que ceux - ci recevront un tirage à part de mes études). Voilà et pour cela que moi aussi j'écris des exemples. Si vous acceptez envoyez à professeur étrangère. Je travaille en Français depuis 10 ans. Il ya un institut à Ankara. C'est L'institut de Folklore. Parfois j'envoie des notes et des études à cet Institut. Votre revue est parfait. Je le lis avec goût. Je vous remercie et acceptez mes salutations sincères.

(Türk Folklor Araştırmaları adlı derginizin 230 No. lu sayısını aldım. Aynı zamanda bu dergide bir mektup gördüm. Bu mektup, Prof. Dr. G. Rohlf's tarafından Prof. Z. Fındıkoğlu'na yazılmıştı. Prof. mektupta diyor ki: "Ortaklaşa hizmet etmiş olduğumuz bu araştırmalarda elde ettiğimiz neticeleri yayınlayacağım, anket cevaplarını bastırınca cevap verenlere de özel basımlarından göndereceğim."

Bu sebeple ben de bazı örnekler yazıyorum, lütfen bunları yabancı profesöre yollamak iyiliğini gösteriniz. 10 senedir Fransızca'ya çalışıyorum. Ankara'da 1966 da kurulan Millî Folklor Enstitüsü'ne bazen notlar ve araştırmalar yollarım. Sizin derginiz mükemmel, ve onu zevkle okuyorum. Size teşekkür ederken en derin saygılarımı sunarım).

(Köpek)	—	Le chien	:	Hav hav
(Kedi)	—	Le chat	:	Mınav, miyav
(Yusufçuk)	—	La tourterelle	:	Gugukçuk
(Horoz)	—	Le coq	:	Ko keriko, ü ürü üüü
(Tavuk)	—	La poule	:	Git git gıdak
(İnek)	—	Le eau	:	Moo
(Kumru)	—	Le hibou	:	Yusuf - Yakup
(Kuzu)	—	L'agneau	:	Me
(Arı)	—	L'abeille	:	Viz viz
(Kurbağa)	—	La grenouille	:	Virak virak
(Kaz)	—	Le canard	:	Vak vak
(Karga)	—	Le corbeau	:	Cak cak
(Civciv)	—	Le moineau	:	Cik cik
(Bildircin)	—	La caille	:	Bid bidik bid bidik
(Keklik)	—	La perdrix	:	Gak garak gak garak
(Hindi)	—	Le dindon	:	Gülü gülü
(Eşek)	—	L'âne	:	Ai Ai

Macaristan'da Türk Zanaatları ve Bunların Tesiri

— I —

Yazan : Dr. Géza FEHÉR (BUDAPEŞTE)

Macar Millî Müzesi İlimi Araştırmacı

Macar tarih araştırmalarında, şimdiye kadar, Türk hâkimiyeti devrinin maddî kültürüne dair eserler, gerçek ve ilmi tarafsızlığa uygun olarak değerlendirilmemiştir. Bu hususta yek diğere taban tabana zit iki ilmi görüş hâkimdir. Birinci kanaatin taraftarları, iki kavmin dünya görüşü arasındaki farkları ve dini ayrılıkları mubalağalı surette ileri sürerek Türklerin medeni değerlerin iarecisi hattâ muavassıtı olmaları ihtimalini daha düpedüz inkâr ederler. İkinciler ise Türk tesirini mubalağalandırarak gerçekten uzaklaşırlar.

Şu halde, Macar arkeoloji araştırmaları yukarıda zikr olunan güç meseleyi müspet bir tarzda, ciddi ve sorumluluk duygusu ile çözmek zaruretindedir. Türk Hâkimiyeti ile Macarların yaşayış tarzlarındaki değişiklikleri en başta maddî hatıraların incelenmesi aydınlatılabilir. Türk arkeolojisi ile ilgili eserler hususî koleksiyonlardaki fevkalâde parçalardan başka, Macar şehirlerinde, kalelerde ve yıkılmış köylerin enkazı üzerinde yapılan kazılarda meydana çıkmakta ve bunların incelenmesi Macar zanaatlarının bu güne kadar çözülmemiş meselelerini açıkladığı gibi, Türk hâkimiyeti sırasındaki yaşayış şartlarının anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır.

Maalesef eskiden Türk hâkimiyeti devrinin günlük hayatıyla ilgili eserler surette araştırılmadığı için Macar müzelerde bulunan malzeme bazı şahısların özel koleksiyonlarından veya tesadüfi buluntulardan ibaret kahyordu. Türk devriyle ilgili kazılar ise pek mahdut idi. Buna rağmen Macar müzelerinde, tesir itibarıyla önemli ve hayli uzun süren bir devir aksattiren çeşitli malzeme toplanabildi.

1959 yılı Ekim ayında, 1 inci Türk Sanat Kongresinde verdiğim "Macar zanaat eserlerinde görülen Türk tesiri" başlıklı konferansında birkaç kongre misale dayanarak XV - XVI inci yüzyıla ait gümrük defteri, kanunnameler vs. gibi iktisadî kaynakların Macaristandaki zanaatların

tarihine ait ne kadar kıymetli bilgiler sakladıklarına işaret etmiştim. Fakat bu yazılı kaynakların dışında yalnız bu devirden kalma günlük aletlerin, yani Türk devrinin arkeoloji anıtlarının incelenmesi Macar zanaatları tarihinin şimdiye kadar çözülmemiş meselelerine ışık saçabilir.

Türk zanaat eserlerinin Macaristandaki en önemli anıtları olarak pek tabii Türk hâkimiyeti devrinin idarî merkezlerinde meydana gelmiş olanları saymamız gerekir. Pek tabii bu anıtları yalnız bu idarî merkezlerde değil, diğer yerlerde de, Türklerin işgal ettiği küçük kasabalarda, kalelerde ve yıkılmış köylerin yerinde de bulmak mümkündür. En fazla çömlekçilik, bakırcılık ve kuyumculuk eserlerinin tetkikinden neticeler beklileyebiliriz.

Bu tetkikler sırasında ortaya çıkan meselerleri kısa bir şekilde şöyle özetleyebiliriz :

1 — Macar zanaatları tarihinde Türk tesirini daha teferruatlı bir şekilde tanımalı, böylece çömlekçilikte Macar ustaların Türklerden ne gibi usullerle çömlek şekillerini öğrenmiş olduklarını bilmeliyiz.

2 — Aynı zamanda çömlek şekilleriyle çömleklerin ölçülerini mutfaktaki görevi bakımından da gözönüne almalıyız, çünkü böylece Türk mutfağının Macar mutfağına yaptığı tesire ait yeni bilgiler elde edebiliriz.

3 — Toprakta çıkarılmış zanaat mahsullerinin süsleri de incelenmeğe değer. Bu incelemelerin neticesinde Türklerden öğrendiğimiz yeni süs motifleriyle bunların usullerine ait bilgimizi genişletebiliriz. Şimdiye kadar bu bilgimiz yalnız kumaş süslerine dayanılarak toplanmıştı. Böylece bu incelemelerimiz için yeni bir kaynak elde etmiş olacağız.

Eserlerin bulunduğu yerlere ait tarihi bilgiyi toplamının ayrıca önemi vardır. Çünkü bu araştırmalarda elde edilmiş verilerin yardımıyla XVI ncı ve XVII inci yüzyıldaki eserler arasında gerçek Türk eserleriyle Macar ustaları tarafından Türk

tesiri altında yapılmış olan eserler birbirinden ayırt edilebilir. Bu zanaat eserlerindeki süs motiflerinin incelenmesi ise Macaristanda benimsenen yeni motiflerin tesbitinden başka, bu motiflerin daha uzaklara ait bağlarını, böylece belirli ticaret yollarını aydınlatmağa da yardım eder.

Macaristandaki Türk zanaatlarının bütün meselelerini kısa bir makale içinde incelemek halledilmez bir vazifeye girişmek demektir. Çünkü bu konunun çerçevesinde dokuma ve elişleri, kuyumculuk ve çömlekçilik gibi zanaat kollarından teferruatlı bir şekilde söz etmemiz lâzımdır. Halbuki bu konular teker teker de incelenmeğe değer. Böylece makalemde, zikredilmiş olan zanaat kollarının hepsini, ancak en önemli çizgilerini göstererek tasvir edebileceğim. Mümkün olduğu kadar fazla materyel göstermeğe çalışacağım, çünkü materyel her zaman kendiliğinden konuşur. Aynı zamanda bu materyellerin Macaristanın çeşitli bölgelerinden alındığını da göstermeğe çalışacağım. Türk menşinden olan parçaların yanısıra, Türk tesirini gösteren Macar parçaları da göstermeğe çalışacağım.

Dokuma ve elişleri :

Türk zanaatlarının anıtları arasında dokuma ve elişleri zanaatının mahsulleri gayet önemli bir yer almaktadır. Bunlar aynı zamanda Osmanlı - Türk süs sanatının da gayet güzel örnekleridir. Büyük Macar arkeologu Jozsef Hampel 1910 yılında Münihte yapılmış olan İslâm sergisi hakkındaki tebliğinde, Macar araştırmacıları için en önemli materyel olarak Türk kumaşları, ipek ve kadifeler ve işlemeleri göstermiştir. Sergiyi ziyaret eden Macarlar kendilerini gerçekten yurtlarındaymış gibi hissetmişlerdir, çünkü açık ve kapalı lâleye, sümbüle, karanfile, nara, dişli kenarı olan veya kalb şeklindeki yapraklara, güllere rastlamışlardır. Bütün bunlar Macar millî motiflerine uyar, çünkü Macaristanda gayet iyi bilinen lâle ile süslenmiş sandıklar çeşitli bölgelerin elişleri motiflerinde ve Macar halk zanaatlarının başka alanlarında da görülmektedir. Bununla ilgili olarak şu soru da ortaya çıkabilir : Bütün bu süsler acaba Macarların Tuna havzasına gelmesinden evvelki, yani Türklerle beraber yaşadıkları devre mi ait, yoksa bunlar XVI. yüzyılda mı kök salmış? A-

raştırmalar neticesinde bu motiflerin Macaristanın Türk hâkimiyeti devrine ait olduğu şüphe bırakmadan anlaşılmalıdır. Böylece bunların Macarların ön tarihine ait olma faraziyesinin esassız olduğuna kanıyız.

Macaristanda Türk tesiri hem saray işlemlerinde, hem de halk işlemlerinde görülmektedir. Macar elişleri sanatı Türk sanatının usullerini çeşitli şekillerde tatbik edip benimsemiştir. İki materyel gurubu arasındaki benzerlik bazan okadar büyük yüktür ki, menşei bilinmeyen işlemler arasında özellikle arap yazıtlı parçalar muhakkak Türk menşesine bağlanmalıdır.

Macaristanda doğu karakteri taşıyan eski işlemlerle ilgisi olan Anadolu işlemleri XVI. yüzyıldan daha evvelki devreye bağlanamaz.

Macaristanda Türk tesiri altında meydana gelmiş olan işlemlere geçmeden evvel XVII. yüzyıla ait olan şaheser bir kumaş anıtı Macar Millî Müzesindeki rengarenk çadırıdır. Bir harp sırasında elde edilmiş olan çadır ananeye göre Louis de Prens Baden tarafından Transilvanya prensi olan Ferenc Rakoczi II ye hediye edilmiştir. Çadırın bilhassa yan tarafındaki madalyon renkli süsleriyle dikkati çeker.

Tarihi verilere göre eski Macarlar çadırlarda oturmuşlardı. Macarcadaki "sator" kelimesi de Bulgar - Türk devrindeki Türk kelimeleri gurubuna ait Türkçedeki "Çadır" kelimesiyle münasebeti vardır. Macarlardan önce Hunların, Avarların, Bulgar - Türklerin, köklü bir çadır medeniyeti vardı. Ortaçağdan kalma birçok kaynaklar Hunların, yani Macaristana yerleşmiş olan Kumanların çadırlarını da zikretmektedir. Bundan sonra ise Osmanlı Türkleri Macarların çadır medeniyetine derin bir şekilde tesir etmişlerdir.

Eski Türk vesikalardan birçok çadır çeşitleri öğrenebiliriz. Transilvanyanın büyük Macar prensi, Ferenc Rakoczi II'nin Türkiyedeki ikâmetine ait olan ve Saray Arşivinde muhafaza edilen 1718 ve 1722 tarihli fermanlara göre kendisi ve tevabii Türk devletinden "hazine", "oba" ve "sekanban" adını taşıyan çadır çeşitlerini almıştır. Bu çadır çeşitlerinin adı eski vesika külliyyatlarında yeter derecede aydınlatılmamıştır. Bu meseleye ait verilerimiz Prof. Lajos Fekete'nin Budapeştede 1955 senesinin-

de neşredilen "Die Siyaquat - Schrift in der türkischen Finanzverwaltung" başlıklı eserinin çıkmasından sonra önemli miktarda çoğaldı. En önemli verileri sultanın çadır deposuna ait 1682 - 1683 tarihli "Meh terhane-i âmir" vesikasında buluruz.

"Oba" kelimesi önceleri "çadır" anlamında tercüme edilirdi. Fakat adı geçen vesikanın verdiği bilgiye göre ("oba-i kumaşlı ve sayebanlı, hazine ondört") bunun daha büyük bir çadır olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda "hazine" kelimesi ayrı bir çadır tipi değildi, fakat çadırın bölünüşü, veya ölçüsü anlamında kullanıldığı görülür. "Çerge" kelimesine eskiden daha küçük çadır anlamı vermiş. Bu izahı yeni veriler doğrulamaktadır. Bu veriler arasında şunları zikredebiliriz: "üç direkli çerge-i mükemmel", "çerge-i mükemmel minakş-i kumaşlı", "çerge-i kebir". Bunlar çeşitli vesikalarda geçmektedir. Eğer 1722 tarihli vesikada "sekanban çerge" doğru bir şekil ise, bunu belki yeniçeri odasının çadırı olarak kabul etmemiz gerekir. Fakat verinin "sayebanlı çerge" şeklinde okunması herhalde daha yerinde olur. Bu iddiamızı 1595 yılında Estergonda Türklerden Macarların eline geçen çadırın o zamanki tafsiri de desteklemektedir. Bundan öğreniyoruz ki çadır Türkler tarafından yukarıda belirli damla örtülmüştür. Bununla çadırı yağmura ve güneşe karşı korumak istemişlerdir.

Türk tesiri altındaki renkli Macar işlemlerinin süs unsurları arasında bilhassa stilize edilmiş çiçek süsleriyle nöbetleşe sıralanan karanfillere en fazla rastlanır. Erdel hükümdarı, Gabor Bethlen'in eşi Katalin de Brandenburg'un elbiselerinde en önemli süs unsuru da böyledir. Sözü edilen işlemler arasında bilhassa lâlenin bir çok çeşitleri mevcuttur. Hattâ, stilize edilmiş lâlenin selvi ile nöbetleşe geçtiği Macar işlemleri de vardır. İlerde göreceğimiz gibi, XVI yüzyılda Egri kalesinde neşet eden bir Türk kuyumculuk anıtının çemberinde de aynı motifler nöbetle sıralanır. Macaristanın Türk hâkimiyeti devrinde nar ve buna benzer yuvarlak çiçek süsleri de makbule geçirdi. Türk tesiri altındaki Macar işlemlerinde gayet dekoratif dişli kenarlı olan yapraklar ve çeşitli çiçekler de görülmektedir.

Kuyumculuk :

Tarihi kaynaklara göre Budada Osmanlı hâkimiyeti devri boyunca dikkate değer gümüşçülük zanaatı vardı. 1732 yılına ait bir vesikaya göre Budada Türk kuyumcuları da bulunmuşlardı. Türk hâkimiyeti devrinde sonraki yıllarda da gayet büyük bir Türk tesiri göze çarpmaktadır. Kıymetli Macar sanat tarihçisi, Henrik Horvath'a göre Türk stili ve hüneri hâkimiyet devrinde sonra devam etmekte ve XVIII. yüzyılın zanaatına da tesir etmektedir.

Türk hakimiyeti devrini takip eden yüzyıllar esnasındaki harplerde kuyumculuk anıtlarının çoğu maalesef tamamıyla kaybolmuştur. Dolayısıyla menşei kat'i şekilde Macaristandaki Türk kuyumculuğuna bağlanabilen hiç bir anıt muhafaza edilmemiştir. Arkeolojik araştırmalarımızda Türk kuyumculuk imalâthanelerinin kalıntıları da keşfedilmemiştir.

Külliyyatlarımızda, imâl edildiği yerler meçhul, fakat Osmanlı Türk zanaatlarının karakteristik hususiyetlerini taşıyan birçok eser muhafaza edilmiştir.

Bu grupta her şeyden evvel Egri kalesinde 1927 de keşfedilmiş olan bir içki kabını zikretmemiz lâzım. Bunun zarif oranlı ve süsleri dikkati çekmektedir. Kapağın gotik stildeki mahiyeti bu kabın XVI. yüzyılın başlangıcına ait olduğu ihtimalini düşünmeğe müsaade ediyor. Kapağının ve yan taraflarının madalyon süsleri Osmanlı Türk zanaatının hemen hemen her konunda gayet iyi bilinmektedir - çinilerden, başka seramik eserlerden, bakır eşyalardan, el işlerinden, halılardan ve deri eşyalarından-. İçki kabının dibini çevreleyen çemberin süsleri arasında lâleler ve selviler görülmektedir.

Son senelerde gayet zarif orantılı yaldızlanmış bir gümüş buhurdanlık ortaya çıkmıştır. Bu anıt hususi bir koleksiyonda bulunmamaktadır. Eserin kapağı kaybolmuştur. Bu anıt bilhassa süsler bakımından gayet enteresandır. Bunlar X uncu yüzyıldan bilinen dökme düğmelerin Macar süslerini hatırlatıyor, aynı zamanda bu eserde bir sultan tuğrası, bir tsdik mühürü de yer almaktadır. XVI - XVII yüzyıla ait olan bu anıt Budapeştedeki Doğu Asya Müzesi tarafından satın alınmıştır.

Macar Millî Müzesinde iki tane sedefli tas ve IV. Mehmed'in 1648 - 1687 tuğrasını ve "amel-i Mehmed" usta mühürü ile

Efsaneler :

Ardanuç (Gevhernik) Kalesi ve Nazarla İlgili Bir Efsane

Yazan : M. Adil ÖZDER

Halkımızın "Nazar" üzerine olan inancında yerleşmiş ortak bir kamı var, malûm : Çoğunluk gökgözlü kimselerin nazarlarının keskin olduğuna inanılır. Birkaç olayla da sınamış gökgözlüler için "taşı çatlatır, taşa baksa eritir" gibi deyimler dillere destandır. (1).

Efsaneye göre Ardanuç Kalesinin oturduğu yüksek kaya nazardan yarılıp parçalanmış, kale duvarları bu yüzden yıkılmıştır. Yine Bekir Hazar'ın 1937 de Ardanuç - İncili Köyünde akrabası Hafız Efendiden tesbit ettiği efsane kısaca şudur :

"Ardanuç Kalesi eskiden çok muhkem bir kale idi. Kalenin oturduğu büyük kaya da sapaşlamdı. Kale çevresi her türlü meyva ağaçlarıyla doluydu. Kalede oturan Müslüman Türk Beyi çok zengindi. Bu beyin ve kalenin durumunu kıskanan kâfirler bir orduyla kaleye hücum ettiler, fakat hiç bir sonuç alamadılar. Ancak kale dışındaki bağ ve bahçeleri yakıp yıktılar.

Bu başarısızlık üzerine Hıristiyanların beyi Anç (İncili) Kilisesi papazına başvurdu. Papaz, beye akıl verdi :

— İstanbul'da gökgözlü, kısa boylu bir papaz vardır. O gelirse onun nazarı işi halleder, dedi.

Hıristiyan Beyi İstanbul'a gider gökgözlü papazı bulur, Ardanuç'a getirir. Kaleye yakın (Şimdiki Naldöken köyü yanındaki)

Arekler denilen yerde Bakacak mevkiinden papazı Ardanuç Kalesine baktırır. Papaz Kaleye bakarken şöyle der :

— Vay canına ne muhkem kale imiş. Ne de sert kayası varmış. Ne de güzel bağları, bahçeleri varmış.

Bunları der demez kale duvarları nazar almıştır, duvarları yıkılıp, sert kaya parçalanır ve bağlar bahçeler kurur. Kalenin oturduğu kaya bunun için birkaç yerinden yarıktır. Bu parçalanma ve yarılmalar sonunda "Buz - haneler" denilen soğuk hava mağaraları meydana gelmiştir.

Bu nazar olayından sonra kâfirler Ardanuç'a ordu kuvvetiyle değil, elini kolunu sallayarak girerler. Böylece Müslüman - Türk Beyi de ortadan kalkar."

Hafız Efendi "İşte size nazarin ibretli bir örneği" demişti.

(1) Bu konuda kısa bir rivayet : Bir zamanlar Güney Doğru'da Kulp taraflarında eski bir yol, yamaçlardan uçan büyük bir kaya ile kaplanır. Bu kayayı o çağın araçlarıyla parçalayıp yolu açmak imkânsız. Oranın Beyi "Nazarı keskin" bir kadının getirilmesini emreder. Nazarı denenmiş bir kadın çağırılır, kayaya bakar bakmaz kaya parçalanır, yol da açılır. Bu eski söylenti o çevreli bir bayan ağzıyla bize aktarılmıştır.

Yatırlar ve İnanışlar :

Tokat'ta Ziyaret Yerleri ve Usulleri

Yazan : Halis CİNLIOĞLU

Bugün eskisi gibi heveslileri olmamakla beraber mezar ziyaretleri incelenmeye değer. Biz bu incelememizi şöyle yapacağız :

- 1 — Ziyaret yerleri nerelerdir ?
- 2 — Niçin ziyaret yapılır ?
- 3 — Ziyaret nasıl yapılır ?
- 4 — Ziyaretlerde ne gibi değişmeler olur ?

1 — ZİYARET YERLERİ

Ziyaret yerlerini şöyle sıralayabiliriz :

- A — Türbeler.
- B — Üstü açık mezarlar.
- C — Her hangi bir taş.
- D — Ulu bir ağaç, çalı.
- E — Su başı.

A — Türbeler çok defalar aslından başka adla anılırlar. Bu sonradan oraya gömülen veya orayı onaran birisinin adıyla söylenmesinden ileri gelmektedir. Örneğin Tokat'ta Vezir Ahmet Paşa Mescidi denilen yer, aslında kitabesine göre Selçuk Han-kahtır. Osmanlılar zamanında Vezir Ahmet Paşa tarafından onarılmasından ileri geldiği söyleniyor. Sefer Paşa türbesi, aslında Selçuk mescit ve türbesidir. Osmanlılar zamanında Sefer Beşe adında birisinin oraya gömülmesi olmasından ad değiştirdiği anlatılıyor.

Bazan adlar yalnız söylenir. Ebülkasin bin Ali Tusi türbesi kitabesindeki Tuzi yer adı Tosun olarak değiştirilmiştir, türbenin adı Tosun Baba olmuştur. Gene Halef Süleyman Zaviye ve türbesi ad değiştirilerek Halep Sultan diye tanınmıştır.

Bazı türbelerin adları nereden gelmiştir, belli değildir. Örneğin Şeyh Meknun denilen yer bir Selçuk eseridir, fakat burada yatan kimdir, Şeyh Meknun kimdir, ne adını belirten bir kitabeye, ne de hüviyetini belirten bir vesikaya rastlanmıştır.

Bu kitabelerinde türbe diye yazılı olduğu halde bugün türbesi bulunmayan açık mezarlar da vardır.

Türbeler ya tek başına bir yapıdır, ya bir camiye bitişiktir, ya da bir zaviye veya medresenin içinde bir oda halindedir.

B — Üstü açık ziyaret mezarları, tek başına bir mezardır, ya bir aile mezarlığıdır, ya da bir mezarlıkta mezarlar arasındadır.

Tek mezarlıardan tepe üstünde olanlar çok defa "Gazi" unvanıyla söylenir ve buraları zabteden ilk Türk kahramanları olarak gösterilirler; Türk Gazi, İmam Gazi, Hüseyin Gazi, Vahap Gazi gibi. Bazıları da "Baba" unvanlıdır: Durak Baba, Hasan Baba gibi. Bir kısmının adı yoktur, mezarı da birkaç taştan ibarettir. Fakat haklarında anlatılanlar çoktur. Örneğin 1600 metre yükseklikteki Topçam tepesindeki yatır ormandan ağaç keseni çarparmış. Bir dal kesen bile huzursuz olmuş, sapıt-maya başlamış ve dalı gece dememiş getirmiş, yerine koymuş da kendine gelmiş. Bu nedenle o tepede uzaklardan görülecek kadar kavuk gibi toplu çam yığını vardır. Belki aslında böyle bir yatır yokken yaratılmış ve ormanı korumak için ziyaret bir etki olarak kullanılmak istenmiştir. Bu yüzden biraz ağaç kalmış bir yerde mutlaka bir mezar bulabilirsiniz.

Aile mezarlığında bulunanlar pek azdır. Çoğu da yakın zamanlara aittir. Ziyarete değer hiçbir özellikleri yoktur. Fakat, bizim malûm âdetimiz bunlar için bir sürü hikâye yaratır. Yok padişahın gazabına uğramışlar, yok harpte allece ölmüşler gibi masallar; mezar kitabeleriyle, tarihi olaylarla hiçbir ilgisi olmayan uydurmalarıdır.

Bir mezarlıkta bulunanların çoğu meçhul kimselerdir. Kimlikleri malûm olanlar da yakın mezarlıara aittir. Haç dağı mezarlığında eskiden Cumartesi günleri kadınlar tarafından ziyaret edilen İshak Zencanî Tokattan yetişmiş bir hocadır. Niçin ziyaret edilir, niçin kadınlar ziyaret eder? Söylenenler Hoca efendinin kimliğiyle bağdaşmamaktadır. Olsa olsa oraya ait ve çok eski bir âdet Hocanın gömülmesiyle değişmiş ve Hocaya maledilmiştir. Bu gibi örnekler çoktur. Bazan da mezarlık içinde duvarla çevrili ayırdedilmiş bir halledir. Şeyh Şirvanî tekkesi gibi. Gene de başka ölümler bu çevre içine gömülmüşlerdir.

C — Bazı ziyaret yerlerinde mezar yoktur. Yalnız eski çağdan kalmış bir sütun, yontulmuş adi bir taş, Lâtince bir kitabe, ya da ziyaretçilerin attığı taşlardan ibaret bir taş yığını vardır.

Sütun veya Lâtince yazılı taşların ziya-

kaydedilmiş bir divit de bulunmaktadır.

Türk tesiri altında, fakat Balkan yarımadasında yapılmış olan eserler Macar müzelerinde hususi bir grup teşkil etmektedir. Bunlar umumiyetle iki kısma bölünür. Bir kısmı Türk çiçekleri, arabeskle vs. gibi süslerle süslenmiştir, diğerlerinde ise aynı süslerin yanında pravoslav -ortodoks azizlerin resimleri, hattâ eski islav yazıları mevcuttur. Bu ikinci gurubun anıtları arasında Bulgar Arkeoloji Müzesinde bulunan bir kap da zikredebilir. Bunun yan tarafları arabeskle kaplıdır, ortasında ise aziz Nikolasin oyulmuş resmî görülmektedir, yani Türk süsleriyle süslenmiş anıtlar Balkanlarda pravoslav -ortodoks kilisesinin liturjik anıtları arasında da mevcuttur.

tur.

Eski islav yazıtlarından II. Selim hâkimiyeti devrinden (1566 - 1574) neşet eden bütün tasarlarda sultanın ismi vardır, aynı zamanda III. Murad devrine (1574 - 1595) ait tasarlarda sultanın ismi eksiktir.

XVI. yüzyılda saray âdetlerine göre şehzadeler genç yaşta bir zanaat öğrenmişlerdir. I. Selim (1512 - 1520) ve halefi Kanuni Süleyman (1520 - 1566) kuyumculuk zanaatını seçmiş ve kendilerinin de üye oldukları zanaat teşkilâtını sonra da siparişlerle desteklemişlerdir. Bu yarım yüz yıllık ananeye Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu II. Selim de sadık kalmıştır.

(Gelecek sayıda bitecek)

ret, eski çağlardan kalma birer âdet olmalıdır. Zile'nin Çettek köyünde Romalılardan kalma bazı tarihî taşların ziyareti gibidir.

Tokat'ta Erenler mezarlığında adam boyunda yığılı taşlar, ziyaretçilerin attığı taşlardan ibarettir. Bu da ilk çağdan süregelen bir âdet olsa gerek. İlk çağda törene katılanlar ölünün üzerine toprak ve taş yığarlarmış. Tümülüs dediğimiz ve halkımızın Dökmetepe dedikleri tepe mezarlar bu suretle vücuda gelmiştir. Tümülüslerin büyüklüğü ölünün itibarını ve törene katılanların çokluğunu göstermiştir. Şimdi de ölünün yakınları kazılmış mezara birer ikişer kürek toprak atıyorlar.

D — Bazı yerlerde çaput bağlanmış ulu bir ağaç ya da aksine bir çalı ziyaret yeridir. Ağaçların dibinde veya yakınlarında mezar yoktur. Fakat çok defalar bir su bulunmaktadır. Buraların ziyaret yapılması o ağaca ve suya bir saygı yaratmak içindir.

E — Su bulunan bir kısım yerlerin sularında bir şifa bulunması ziyaret sebebi olmuştur. Yalnız halk suyun özelliğini unutmuş, gene bir yatır varmış gibi ziyaret eder. Halbuki ne bir mezar, ne de bir taş vardır. (Tokat'ın Kat köyündeki ziyaret gibi). Burada bir yatır yoktur ve şimdi her hastayı götürürler. Şüphesiz ilkin bir su veya toprağın özelliği yüzünden başlayan ve yalnız bir derde şifa olan ziyaret gün geçtikçe şekil değiştirmiş ve bugün köy idaresince sömürülen bir yer olmuştur.

2 — NİÇİN ZİYARET YAPILIR ?

Tekke veya herhangi bir yer ziyaretlerinin nedenleri pek çoktur. Bunların içinde incelenmeye değer olanları :

A — Bir şey adamak dolayısıyla,

B — Manevî bir huzur bulmak, boşalmak için,

C — Bir hastalığa deva aramak yüzünden yapılan ziyaretlerdir.

A — Bir şey adamak, olmasını özlediği bir iş için ya o işi olmadan evvel veya sonrası için olur. Kişi "şu işim olursa filan tekkeye kurban kesmek ahdım olsun" der ve işi olduğu zaman yerine getirir; kurban etlerini ötesini berisini fakirlere dağıtır. Eğer olmadan evvel söz verdi ise ki bu az olur- aynı şekilde keser dağıtır. Köy ve şehirlerde kurbanın bu suretle

dağıtılmasına karşılık, insanlardan uzak kırlarda böyle olmamaktadır. Kurban eti yemenin tadına alışmış çobanlar ve bazı dilenci tabiatlı çocuklar hemen orada peydah olur, etleri paylaşır. Ya da bir kurnaz kendisine tekke bakıcısı süsü verir, devamlı olarak orada bekler, kurbanın büyük payını kendisine ayırırdı.

Kır yerlerindeki ziyaretlere çok defalar taşınması kolay, tavuk gibi, kurbanlar adanır. Kurbandan başka şeyler de adanır.

B — Manevî bir huzura kavuşmak isteyenler bir sürü kaideden uzak bir şekilde yalnız okuyup üflemeyle yetinirler. Eğer o sırada çevrede küçük çocuklar varsa biraz bahşiş verenler bulunur.

C — Hastalık için ziyaretler hem insan, hem de hayvan için yapılır. Hasta hayvanlar, bazan da insanlar tekkeye getirilmezler, yürümeyen çocukları mutlaka getirirler. Gelemiyen hastaya insansa tekkenin yalnız suyundan, hayvan içinse toprak, çira, su götürülür.

3 — ZİYARETLER NASIL YAPILIR ?

Ziyaret şekilleri, usulleri, çok çeşitlidir. Cevremizde başlıca ziyaret usulleri şunlardır :

- A — Taş yapıştırmak,
- B — Mum yakmak,
- C — Mezar çevresinde dönmek,
- D — Para bırakmak,
- E — Bir şey adamak,
- F — Çaput bağlamak,
- G — Çivi ve nal çakmak,
- H — Taş atmak,
- İ — Boncuk takmak,
- J — Bebek bırakmak,
- K — Tekkeden bir şey alıp götürmek.

A — Taş yapıştırmak, küçük taşları mezar taşına tutuşturmak suretiyle olur. İlkin bunu dervişler yapar, okur, üfler, taşı yapıştırmış. Mum bulaşığı olan yerleri iyice bilen Derviş, taşları kolaylıkla tutturur; gönülleri her türlü kötülükten uzak olarak tekkeyi ziyarete gelen zavallılar taş yapıştığından dileklerinin olacağı kanısıyla huzur içinde gidiyorlarmış.

Sonraları Dervişler tekkelerden uzaklaşınca taş yapıştırmak suretiyle dilek yoklaması yapmak ziyaretçilere kalmıştır.

B — Mum yakmak, tekkeyi aydınlık içinde bırakmak, biraz da Derviş karanlık

tan kurtarmak içindir. Sonra bu düşünce kaybolmuş, bir yardım dilemek düşüncesi üstün gelmiştir. İçinde elektrik yanan artık mum aydınlığına lüzum kalmayan tekkeye gene de mum yakmaya kalkışmak ilk manasının değiştiğini gösterir.

Bazı tekkelere birkaç mum götürür, birini yakar diğerlerini oraya bırakırlardı.

C — Dönmek pek az yapılan bir ziyaret usulüdür. Daha çok Alevi ziyaretlerinde vardır. Mezarın etrafında okuyarak üç, beş, yedi, dokuz defa dönerler. Hepte rakamlar ölçülüdür. Ne kadar çok dönlürse o kadar çok sevap sanılır. Yürümesi geciken çocukları da elinden tutarak mezarın çevresini dolaştırırlar.

D — Para bırakmak usulünü bir açık tekkede gördüm. Ziyaret edenler birer çil kuruş bırakıyorlardı. En evvel unutulmuş usul oldu. Aslında tekkenin Dervişine bir yardım düşüncesiyle olsa gerek.

E — Adamak, yerine göre tavuk, yerine göre koyun, veya başka iri bir hayvan kesmekle ya da bir fakiri sevindirmekle olur.

Adanan kurban kesilirken kibleye dönlür, kanın mutlaka tekke toprağına akmasına dikkat edilir.

F — Çaput bağlamak çok çeşitlidir. Tür belerde pencere parmaklıklarına, mezarlarda oradaki ağaç ve çalılara bağlarlar. Bazı yerlerde çaputların renkleri manalıdır, yeşil bir murada ermek için. Kırmızı bir tehlikeyi önlemek için, beyaz iç ve dıştan arınmak için bağlanmış. Şimdi rastgele çaput bağlanıyor.

G — Çivi çakmak bir hastalıktan korunmak isteğiyle yapılan ziyaretlerde olur. Ya bir ağaca, ya da o türbedeki bir diğere çivi çakmak suretiyle o hastalığı çivilemiş, uzaklaştırmış sanırlar. Hayvanı için ziyaret edenler nal çakarlar.

H — Taş atmak pek az kullanılan bir ziyaret usulüdür. Ziyaretçiler okuyup üledikten sonra bir taş atarlar. Atılan taşlardan meydana gelen taş yığını mezar hizmetini görür. Bu usul yukarıda belirttiğimiz gibi eski çağdan kalma bir usuldür.

İ — Boncuk takmak usulünü cevremizde görmedim. Söylendiğine göre nazardan kurtulmak için çalılara veya çakılı bir çiviye boncuk takarlarmış.

J — Bebek için ziyaret iki türdür. Yürümekte geciken veya çarpuk yürüyen be-

beği getirir, mezarı dolaştırırlar, bunu yuvarıda "dönmek" te belirtmişim. Burada söyliyeciğim usul yapma bebek getirilmesidir. Çaputtan yapılmış bebeği getirir, türbedeki mezara sürdükten sonra oraya bırakırlar. Türbesiz ziyaretlerde bu adeti görmedim.

4 — ZİYARETLERDE NE GİBİ DEĞİŞMELER OLMUŞTUR ?

Ziyaret sebepleri ve şekilleri çok değişmeler geçirmiştir. Bu değişimin nedenlerini ararken başlangıcıyla son durumlarını, bu inanışların yalnız bize has olduğunu ve niçin bugün bu hale geldiğini düşünmek yerinde olur.

Bu ziyaretlerin çoğu başlangıcında bugünkü gibi değillerdir. Çok değişmişlerdir. Bu değişmeler hem mana, hem de şekil yönünden olmuştur. Gün geçtikçe de yeni eklemelerle manasızlaşmıştır.

Bazıları başlangıçta satın üni ile yakışır bir saygı duruşu duasıyla başlamıştır. Bir mum yakmak, taş yapıştırmak ve benzeri haller hiç yoktur. Türbelerde mum yakmak da aslında türbeyi gece aydınlatmak anlamındadır. Sonraları bazı sapık inançlar genelleşince buralarda aynı adetler yapılagelmiş, kulaktan kulağa gelen anlatılışlara gün geçtikçe sanki her derde deva tekke haline getirilmiştir. Şekil değişikliği de olmuştur. Örneğin, ilkin yalnız gömleğin kollarını sürmek usulü tekkeyi yönetenin kurnazlığıyla gömleği tamamen yatırın üstüne serip tekkeye bırakmak şekline girmiştir. Tokat'ta Gömleklili Baba - Sefer Beşe türbesinde olduğu gibi. Güya gömlek sahibinin bazı hastalıkları gidermiş. Bazı diyor, çünkü hastalığın cinsi de değişmiştir. İlkin çiçek hastalığı için yalnız çocuk gömleklerine has olan alışıklık, sonraları büyükler ve birçok hastalıkları da kapsamıştır.

Aynı hal hayvan hastalıkları için ziyaret edilen tekkelerde de görülmektedir. Usulleri, malzeme, her şey gün geçtikçe değişmiştir. Örneğin "Keseğen Baba" da, ziyaret yalnız sürü çobanı değneğini türbeye bırakmakla başlamış, sonraları çam çırası alıp ahırda yakmak, Cevher - kiltoptak alıp ahırın çevresine serpmek, tekkenin okunmuş suyundan alıp ahırın petnelerine serpmek suretiyle ziyaret usulleri genişletilmiş, hayvan hastalıkları için

çeşitli ilâçlar bulunmuştur. Kısaca tekkeyi yöneten dervişler kendilerine kazanç sağlayacak şekiller icat etmişlerdir.

Bazı ziyaretleri o yerlerin eski tarihleriyle karşılaştırınca bir bağlantı görürüz. Tokatta bugün müze olarak kullanılan Gök medrese'deki yatırlar çocuk hastalıkları için ziyaret edilir ve yapma bir bebek bırakılırdı. Vaktiyle "Selçuklu ve Osmanlılar" zamanında Darüşşifa Hastahane olarak kullanılan bu yapı, hüviyetini kaybedince bir yapma bebek koymak suretiyle aynı bağlantı devam ettirilmiştir.

Üzerleri kapalı olmayan ve çok defalar bir derviş tarafından sömürülmiyen çoğu yazısız mezar ya da bir ağaç ve dikili bir taştan ibaret ziyaretler, o yerin bir isteğini kamakçın icat edilmiştir. Bu nedenle sıtması çok olan bir yerde sıtma tekkesi, göz ağrısı çok olan bir yerde göz ağrısı tekkesi gibi çatısız ziyaretleri görüyoruz. Örneğin : Kazova'nın sağ geçesinde böyle tekeler olmadığı halde sol geçesinde bulunmaktadır. Çünkü sağ geçeyi yalıyarak gelen kuzey meltemleri Kazgölü dediğimiz bataklıkın sivri sineklerini sol geçedeki köylere ulaştırır ve sıtma yaratır. Bu durum karşısında sıtma tekkesi de hemen doğar. Gene aynı rüzgâr zaten Kuzalan, güneşi uz olan aynı köylerde harman zamanı saman tozlarını ve dolayısıyla gözleri rahatsız eder, özellikle çocuklarda etki gösterir. Tabii derhal göz ağrısı tekeleri yaratılır. İşte yüzyıllarca hekimsiz, ilâçsız bir yaşayışa mahkûm olan bu zavallılar, bu gibi sapık insanlardan sağlık ummıya sürüklenmişlerdir. Ama bugün bu tekkelerin hepsi iflâs etmişler, sıtma mücadelesinin başarıya ulaşması bu inançların gereksizliğini de ispat etmiştir.

Tekkelerde, ilkin Hıristiyanlarca ziyaret edilirken sonra bazı değişikliklerle müslümanlar tarafından ziyaret edilenler de vardır. Hıristiyan mezarlığının müslümanlar tarafından ziyaret sebebinin daha çok o yatrın kişiliğinde aramak gerekiyor. Bizleri köyünde şimdi bulunmayan eskiden Rumlara ait bir kilisedeki mezarlar daha doğrusu makamlar gibi... Bu yatırların birisi hıristiyanların en büyük azizlerinden olan Sen Bazil - Sain Basil'e aittir. İkincisi gene hıristiyanların büyüklerinden yani Hirisostom - J. Chrysostome'undu. Bu çevreler Müslüman Türkler tarafından alın-

ca o zamanki taassuptan uzak bir saygının sonucu Türklerce de ziyaret edilir olmuş, yalnız bu ziyaretler değişikliğe uğramış, Türklerde olduğu gibi yapılmıştır. (1).

Bir ikinci örnek de Zile'de Çeltek köylerindedir. Burası aslında Roma devrinden kalma bir yerdir. Ziyaret edilen taş Lâtince yazılı bir taşdır. Yıkılan bir yer, akıllı kaçıkların bağlandığı bir sütun vardır. Çeltek tekkesinde hiçbir islâmî eser veya mezar yoktur. Her halde Romalılar ve Bizanslılar zamanında suyu şifalı olan bir ziyaret yeri iken Türkler zamanında sapık inançlar karışmış ve asil şifalı suyu ihmal edilmiştir. Nitekim tekke suyu olarak gösterdikleri çukurda bir su bakımsızlık yüzünden batak olmuştur.

Sonuç : Daha birçok yönlere incelenmiye ve Türkiye çapında üzerinde durulmaya değer tekke ziyaretleri, çok değişmeler geçirmiştir. Bu değişmeleri tesbit etmek ve çalışmalara yardım düşüncesiyle yayınlamak da faydalı olacaktır.

(1) Sen Bazil, Kayseri'de 329 da doğmuştur. İstanbul ve Atene'de okumuş ve ünlenmiştir. Kayseri ve Komana'da Piskoposluk yapmıştır. Yunan felsefe eserlerinin Hıristiyanlığa aykırı olmadığını iddia eden eserler yazmış ve taassubun aleyhinde bulunmuştur. Bu yüzden İmparator Maksimen zamanında soruşturma açılmıştır. Sonunda Sen Bazil'e iskence yapılmış, ayağına kızgın demir koymuş ve Yesilirmak'a atmışlardır. Sonradan, 379 da Tokat'ın Bizeri Köyünde adına mezar yapmışlardır. Katolikler Haziranın 27 sinde, Rumlara Ocak'ın 13 ünde yortusunu yaparlar. Mezhep işlerine, ahlaka, Yunan felsefesine ait birçok eserleri vardır.

Yani Hirisostom - J. Chrysostome da Hıristiyanların büyüklerindedir. 347 de Antakya'da doğmuştur. Antakya'da okumuş ve ünlenmiş, 397 de İmparator Arkadyos tarafından İstanbul'a çağırılmış ve patrik yapılmıştır. Fakat taassubun aleyhinde bulunmuş, kimsenin inancından ötürü takip olunmamasını savunmuş, üstelik İmparatorice Odoksiyan'ın safahat âlemlerini de ayıplamış olan Hirisostom, bu sebeplerle çeşitli yerlere ve sonunda Komana'ya sürülmüştür. Yaya yürüttüklerinden hastalanmış, Bizel'ye geldiği bir gün ölmüş. Sen Bazil'in yanına gömülmüştür. Yüzyıl sonra kemikleri İstanbul'a götürülmüştür, parlak ayınlar yapılmıştır.

Araştırmalar ve Derlemeler :

Boşnak Atasözleri

Yazan : Güngör YAVUZ
Arkeolog

Boşnaklar (1) üzerinde, İslâm ve batı kültürünün etkileri pek güçlü olmakla beraber, genellikle Balkan kültürü çerçevesine girmektedirler.

XV. yy. ın ikinci yarısından beri Boşnaklar tarafından - kendilerine özgü alfabeleri olmakla beraber - Boşnak dilinde (2) ve çoğunlukla Arap harfleriyle meydana getirilen Boşnak edebiyatı, özellikle Boşnak halk edebiyatı, oldukça zengindir. Ve Yugoslav halk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda, iki ana grup meydana getiren Epik (Epique) ve Lirik (Lirique) halk şiirlerinin yanısıra, Atasözlerinin de üzerinde özellikle durulması gerekir.

Boşnaklar çoğunlukla, günlük konuşmalarını, sözlerini pekiştirmek amacıyla, bir Atasözü ile süslerler. Tam anlamıyla kendi düşünce ürünleri olan bu Atasözlerinin hemen hepsinde uyak (kafiye) vardır ve bunların sayısı, bini bulmaktadır. Diğer taraftan halkın malı olan bu Atasözlerinin içlerinde kaba, açık saçık olanların bulunmaması ilgi çekicidir. Bu da yüksek tabaka ile alt tabaka arasında belirli bir ayırım bulunmadığını göstermektedir.

Aşağıda alfabetik bir sıra içerisinde vermeye çalıştığımız Boşnak Atasözleri, "Mecmua-i Ebuzziya" dan (3) ve bazı Boşnak kişilerle, tarafımızdan görüşüp konuşma sonucu derlenmiştir (4).

- Akıllının ayıp saydığı ile ahmak övünür.
- Altın kuyumcusunu bulur.
- Altın anahtar kale kapılarını açar.
- Altın ateşte insan sıkıntıda belli olur.
- Anadan doğmayınca kardeş sayılmaz.
- Ardında yüz köpek havlamayan, kurt sayılmaz.
- Asker kırağın kaşanmasını beklemez.
- Atla yola çıkan eşiğin vay haline.
- Ateşle su hizmetkâr iken ne kadar iyi ise, efendi iken okadar kötüdür.
- Ata nal çakıldığını görmüş de kurbağa ayağını uzatmış.
- Ayı bala düşmüş.
- Ayıkken düşündüğünü sarhoşken söyler.

- Bağ dua değil çapa ister.
- Balık kuyruğundan avlanmaz.
- Başkasının sözünden çok kendi sözüne inan.
- Bazı meyvanın rengi güzeldir ama tadı acıdır.
- Beygir iyi olunca ya topal olur, ya kör.
- Beygir diri iken yenir.
- Beygirin iyisi yolu kısaltır.
- Beygiri eşekle bir tutmamalı.
- Beygiri yüzü ile değil hızı ile överler.
- Bir deliği olan fare çabuk tutulur.
- Bir zarar bin yerme.
- Bir ceveze değer vermeyen, bir yüke de değer vermez.
- Boşuna vaad deliyi sevindirir.
- Boş başak dik durur.
- Büyük balık ufağını yutar.

(1) Boşnak (Fransızca: Bosniaque, Alm. Bosniak) sözcüğünün Sırpça - Hırvatçast olan Bosanac (Bosanats, çoğulu: Bosanci) karşılığı, Yugoslavya'da din farkı gözetilmeden "Bosnalı" anlamında bütün Bosna halkuna verilen isimdir. Bizde ise, "Boşnak denilince Müslüman Bosnalılar (Sırpça - Hırvatçası: Muhammedanac; Muhammedanats, çoğ. Muhammedanci) anlaşılır. Türk Ansiklopedisi, Ankara 1955. cilt. VII, s. 396.

(2) Boşnak dili : Bosna Müslümanlarının konuştuğu dildir. Buna bilimsel anlamıyla "dil" değil, daha doğru olarak Boşnak topluluğunun "sözlü anlatım aracı" demek gerekir. Çünkü dillerin sınıflandırılmasında başlı başına "Boşnak dili" diye bir şey yoktur; Sırpça - Hırvatça - Bosniakçanın bir karışımıdır. Bu sözlü anlatım aracı bir yandan İslâm dillerinin Güney bölümüne giren Sırpça - Hırvatçanın edebî şekli olan Stokav (bkz. M. V. Resetar: Der Stokavishe Dialekt, Viyana 1907), diğer yandan da Türkiye Türkçesinin Rumeli lehçe ve ağızlar grubuna bağlıdır. Türk Ansiklopedisi, Ankara 1955. C. VII, s. 396.

(3) Mecmua-i Ebuzziya, No: 5, 15 - Zilkade 1297 H. İstanbul, s. 155 - 160.

(4) Bu yazı konusunu hatırlatan ve kaynak gösteren, değerli hocam, sayın Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'e şükranlarım sonsuzdur.

- Çalışmak ibâdetin yarısıdır.
- Çay kenarında kuyu kazmak.
- Çorbaya kıl düştü.
- Çok süren ikbal beyaz kargaya benzer.
- Çömlek taşa dokunursa vay çömleğin haline, taş çömleğe dokunursa vay çömleğin haline.
- Delicesiz buğday olmaz.
- Deliceyi kökünden çıkarmalı.
- Dikenli ağaçta gül olur.
- Dilencinin torbası dolmaz.
- Dişi arslan tek doğurur ama, arslan doğurur.
- Domuzdan kurban olmaz.
- Domuz karnını doyurunca yediği kabı devirir.
- Domuz kavunla kabağı fark etmez.
- Durgun akan nehir büyükçe tepeleri devirir.
- Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.
- Erken kalkmak işin yarısını bitirmek demektir.
- Eşek baş olunca sonuç iyi olmaz.
- Eşek kulağına su girmeyince yüzmez.
- Eşeğin gücü var diye iki kişi yükletmemeli.
- Eşeğin sesi göğe çıkmaz.
- Eşek Kudüs'e gitmekle hacı olmaz.
- Eski dostla eski şaraba doyum olmaz.
- Esmer isek de çingene değiliz.
- Fare küçük ise de büyük zarar verebilir.
- Geç yetişen armut dayanır.
- Gergin ip çabuk kopar.
- Göz iki, kulak iki, ağız tek;
- Çok görüp, çok işitip, az söylemek gerek.
- Gök çok gürleyince yağmur az yağar.
- Gök gürledikçe kişi kendi için korkar.
- Gömlek cübbeden daha yakındır.
- Güzel söz demir kapıyı açar.
- Gün kısa ise yol uzundur.
- Her parlayan altın değildir.
- Her çingene kendi beygirini över.
- Her horoz kendi çöplüğünde öter.
- Her kuş kendi katarını arar.
- Her kuşa şahin olma.
- Her yumurtadan civciv çıkmaz.
- Her kuş kendi sesinden tanınır.
- Hizmet etmesini bilmeyen efendilik edemez.
- Hırsız köpekten hoşlanmaz.

- İki koç bir ağılda olamaz.
- İnsan taştan pek, yumurtadan nâzik-tir.
- İnsanı aklıyla beygiri karışla ölçerler.
- İneğin sırtına sinek konmuş.
- İnsandan başka her yaratığın alacası güzeldir.
- İnsanı arşınla değil aklıyla ölçmeli.
- Kanatlanmadan uçma.
- Kart tavuktan yağlı çorba olur.
- Kara inekten beyaz süt sağılır.
- Karga leşten, şahin etten bahseder.
- Karga yuvasını değiştirirse de huyunu değiştirmez.
- Karınca kış yiyeceğini yazdan toplar.
- Karga sesi işitince piliçleri saklamalı.
- Karganın yavrusu şahin olmaz.
- Keçi geberse de kuyruğunu indirmez.
- Keçi beslemeyen fareleri besler.
- Kedi kurnaz ise sıçan ahmak değil.
- Kendi yumurtamı elin tavuğundan çok severim.
- Kış güneşine, yaz yağmuruna güvenme.
- Kızılçıgın ağacı ufaksa da odunu kurudur.
- Kışın ekmezsiz, yazın gömleksiz yola çıkma.
- Kişi sözünden bilinir.
- Kim şüpheli ise kulağını tutar.
- Kocamış tilki tuzağa düşmez.
- Kocamış köpek boşuna havlamaz.
- Kocamış ağaç aşılınmaz.
- Koyunu çoban gibi kırkmalı kurt gibi yırtmamalı.
- Koyunu kırkmalı traş etmemeli.
- Köpek arslana havlar.
- Kör köre kulavuzluk ederse ikisi de çukura düşer.
- Kullanılmış altın yeni gümüşten evlâdır.
- Kurt başkasının hesabına koyun kapmaz.
- Kurttan yakınıyor, ama, ardında yayan tilkiden söz edilmiyor.
- Kurdu çağrısına gidersen köpeği beraber al.
- Kurdu saçları derisiyle örtülür.
- Kuzuları kesip kurtları besler.
- Kurbağayı dereye kovmak kolaydır.
- Leş çok olunca köpekler kudurur.
- Ne sarımsak yedim ne ağzım kokar.
- Olmuş meyva kendiliğinden düşer.

Derlemeler :

TFA 12 205 Sulu
1969 5207

Van Bedduaları

— IV —

Yazan : Erol KAYA

- 5 — Vaya (15) gelesen
- 6 — Vayım veya batasan
- 7 — Vay seni geberesen belkim sakalın havaya tikile (16)
- 8 — Vay seni heyr selemet yaşamiyasan
- 9 — Vay vay veya batasan, Vaya batasan kürke galasan (17)
- 10 — Verdiğim süt burnunнан gele
- 11 — Verem olasan
- 12 — Verenim seni apara
- 13 — Vurduğun yer et olsun, elin kolun küt olsun.
- 14 — Vurucular elinde galasan
- 15 — Vurucın atlı gele
- 16 — Vurulasan işallah.
- 8 — Yanın yatahda gözün kapıda ola
- 9 — Yaptuğun iş başan gara gele işallah
- 10 — Yaralanasan işallah
- 11 — Yarına galmıyasan
- 12 — Yari yolda galasan
- 13 — Yarın yardımcın galmaya
- 14 — Yaşamiyasan
- 15 — Yaşın gara olsun
- 16 — Yaşın ilin üstan gara gele (2)
- 17 — Yaşın yelin gara ola, ömrön üş (3) günlügöla (4)
- 18 — Yatasan galkmıyasan
- 19 — Yaya galasan
- 20 — Yazın ayran gışın yorgan bulmıyasan.

— Y —

- 1 — Yağlı kursuna ras gelesen
- 2 — Yahanı bitler, paramı itler yiye
- 3 — Yahında kara haberin gele
- 4 — Yahidi dininde olasan (1)
- 5 — Yalan diyeni sabaha çıhmyıa
- 6 — Yalan diyeni yoh olsun
- 7 — Yanım yanım yatasan, yani gara tutarsan.

(15) vay : ah ü zar.

(16) tikile : dikilsin.

(17) kürke galmak : kuluçkaya yatmak.

(1) Yahidi : Yahudi, Musevi.

(2) üst : aybaşı âdeti.

(3) üş : üç.

(4) günlügöla : günlük olsun. Ulamalarda genellikle k ler g ye dönüyorlar. Yok olasm: yoh olasm : yoğolasm, gibi.

- Öküzü boynuzundan insanı sözünden tutarlar.
- Ölmüş aslana tavşanlar bile saldırır.
- Şahin sinek olamaz.
- Şarap yaşlıya bile neşe verir.
- Şarabı kafaya değil, karına içmeli.
- Şeytan bile söylediği kadar kara değildir.
- Şeytanla kabak ekenin kabak başına patlar.
- Şimşegi görünen yıldırımdan korkma.
- Sabır ve tamir dünyanın yarısını yönetir.
- Senin gücün varsa benim de Allahım var.
- Sinek bal ile tutulur, sirke ile değil.
- Susamış at suyun bulanıklığını aramaz.
- Su herşeyi temizler, yalnız yüzkarasını temizlemez.
- Temiz domuz, semiz olmaz.
- Tilki iki kez tuzağa düşmez.

- Tilkiyi kovalarken kurdu uyandırdı.
- Toprağın her yerinde altın bulunur.
- Uşağın iyisi, eşeğin güdülebilir özelliğini, atın anlayışlı olmasını, mandanın gücünü üzerinde toplayandır.
- Uyanmış ama borç bacadan kaçmış.
- Ya demircilik et, ya karalanma.
- Ya kurt gelmez ya keçiyi bulamaz.
- Yağmur yağdıracak bulut uzaktan bellidir.
- Yalanın ayakları kısadır.
- Yemekle içmekten ölenler, açlıkla susuzluktan ölenlerden çoktur.
- Yer pek, gök yüksek.
- Yerinde azar baş ağrıtmaz.
- Yılan ölse bile dişi ısırır.
- Yıldırımdan kaçarken şimşekten yandı.
- Yola gidecek için en yüksek balkon kapısının eşigidir.
- Yörük beygir mahmuz istemez.
- Yukarıya tükürme yüzüne düşer.
- Yürek pulattan olsa, altın onu yumuşatır.

**BEDDUALARIN NUMARA SIRASINA
GÖRE DERLEYİCİLERİ**

Harf	No.:	Derleyen
A	1-9	Fuat Kürşat
	10	Yılmaz Zeren
	11-15	Fuat Atakan
	16-19	Alper Önder Mısırhoğlu
	20-25	Yekta Türkoğlu
	26-29	Ali Çelik
	30-32	Ertuğrul Atmaca
	33	Çetin Yörük
	34	Şener Şensever
	35	Burhan Gürhan
	36-42	Bilgin Anlayan
	43-50	Cihan Ünsal
	51-63	Muzaffer Korkut
	64	Yıldırım Bender
	65	Cengiz Ebeperi
B	66-69	Necati Gürbüz
	70-79	Adnan Koca
	80-86	Vecih Bekiroğlu
	87-92	Turan Candaş
	93-102	Okyar Soydan
	103-107	Mesut Akgün
	108-112	Namık Altay
	113-115	Sururi Türkoğlu
	116-119	Engin Kansav
	1-8	Fuat Kürşat
	9-15	Yılmaz Zeren
	16-18	Fuat Atakan
	19-22	Alpar Önder Mısırhoğlu
	23-26	Yekta Türkoğlu
	27-30	Ali Çelik
31-35	Ertuğrul Atmaca	
36-38	Çetin Yörük	
39-44	Bilgin Anlayan	
45-48	Cihan Ünsal	

(5) şerik : ortak (Birden çok alınan kadın).

(6) cehnem : cehennem.

(7) dingil deyesen : sallanasın (asilip sağa sola).

(8) yessir : esir.

(9) eğbeti : akibeti, sonu.

(10) yici : ici, kurt, solucan.

(11) zebani : cehennemlikleri cehenneme atmaya memur melek.

(12) zehir : zehir.

(13) hırtleğinde : gırtlığında.

(14) Zıbarasan : öl.

(15) zıkkım : zıkkım, zehir, ağı.

(16) zürriyet : soy, nesil.

- 21 — Yediğin içtiğin kan irin ola
22 — Yediğin yavan ekmek ola
23 — Yedi gıznan bi sofraya otorasan
24 — Yeddi sene bi yan üzerine yatasan
25 — Yedi şerik (5) üstüne düşesin
26 — Yer aşağı batasan
27 — Yer bulasan yurt bulamiyasan
28 — Yer in cehnemin (6) ortası ola
29 — Yer in dibine batasan
30 — Yerinde dingildiyesen (7)
31 — Yer in yatağına soğan sarmısak di-kile.
32 — Yer in yatağın taş olsun
33 — Yer in yurdun ataş olsun
34 — Yerlerde sürünesen
35 — Yessir olasan (8)
36 — Yetim galasan, balaların tüylenme-ye.
37 — Yetimler eğbeti (9) başan ola
38 — Yetim lohması ağzan ola
39 — Yici (10) yutasan
40 — Yidiğin burnundan allı yeşilli gele.
41 — Yiğit devrilenen
42 — Yiğit iken yıkılanan, dal iken dev-rilenen.
43 — Yiğit ölümüne yat
44 — Yoh olasan
45 — Yola gidesen eşgiyalar kese
46 — Yurdun dağıla
47 — Yurdunda yuvanda yellər essin
48 — Yurdundan ayrılasan
49 — Yurtsuz galasan
50 — Yuva gurmiyasan
51 — Yüreğin sızlıya işallah
52 — Yüzü kara olasan
53 — Yüzün gülmeye
54 — Yüzün Medine'ye gidenlere çarh ola.

— Z —

- 1 — Zalim elinde galasan
2 — Zebanilerle (11) beraber olasan
3 — Zeher ola (12)
4 — Zeher yesen
5 — Zehirmar yesen hırtleğinde (13) ga-la.
6 — Zehrir ola
7 — Zıbarasan (14) işallah
8 — Zıkkım (15)
9 — Zıkkım boğazan
10 — Zıkkımın köki
11 — Zıkkım olsun
12 — Zifdin ola
13 — Zürriyetin olmaya oğul (16)

49-55	Ergin Karabulut	2-10	Engin Kansav		
56-60	Muzaffer Korkut	11-15	Namık Altay		
61-62	Yıldırım Bender	16-20	Sururi Türkoğlu		
63-65	Necati Gürbüz	21-24	Mesut Akgün		
66-69	Adnan Koca	25-31	Okyar Soydan		
70-75	Vecih Bekiroğlu	32-34	Turan Candaş		
75-79	Turan Candaş	35-42	Adnan Koca		
80-84	Okyar Soydan	43	Necati Gürbüz		
85	Murat Yeşilyurt	44	Yıldırım Bender		
86-88	Sururi Türkoğlu	45-49	Muzaffer Korkut		
89-90	Engin Kansav	50-51	Ergin Karabulut		
C	1-3	Fuat Kürşat	52	Ümit Arıkan	
	4	Yılmaz Zeren	53	Cihan Ünsal	
	5-7	Fuat Atakan	54	Bilgin Anlayan	
	8-10	Alper Önder Mısırhoğlu	55-56	Çetin Yörük	
	11-12	Yekta Türkoğlu	57-58	Ali Çelik	
	13-16	Ali Çelik	59-65	Yekta Türkoğlu	
	17-21	Ertuğrul Atmaca	66-72	Alper Önder Mısırhoğlu	
	22-23	Bilgin Anlayan	F	1	Ertuğrul Atmaca
	24	Ergin Karabulut	2	Bilgin Anlayan	
	25	Muzaffer Korkut	3-5	Turan Candaş	
	26	Yıldırım Bender	6-7	Okyar Soydan	
	27	Vecih Bekiroğlu	8	Engin Kansav	
	28	Okyar Soydan	G	1-18	Şener Şensever
	29	Okyar Soydan	19-31	Fuat Kürşat	
	30	Mesut Akgün	32	Fuat Atakan	
Ç	31-33	Engin Kansav	33-34	Alper Önder Mısırhoğlu	
	1-3	Ertuğrul Atmaca	35-42	Yekta Türkoğlu	
	4-5	Çetin Yörük	43-49	Çetin Yörük	
	6	Ergin Karabulut	50-52	Burhan Gürhan	
	7	Vecih Bekiroğlu	53-59	Bilgin Anlayan	
	8	Turan Candaş	60-65	Cihan Ünsal	
	9	Mesut Akgün	66-68	Ergin Karabulut	
	10	Murat Yeşilyurt	69-70	Ümit Arıkan	
	D	1-2	Fuat Kürşat	71-74	Muzaffer Korkut
		3-4	Yılmaz Zeren	75-77	Yıldırım Bender
		5-6	Fuat Atakan	78-80	Necati Gürbüz
		7-11	Alper Önder Mısırhoğlu	81-82	Adnan Koca
		12-15	Yekta Türkoğlu	83-86	Vecih Bekiroğlu
		16-17	Ali Çelik	87-90	Okyar Soydan
		18	Ertuğrul Atmaca	91-94	Engin Kansav
19-21		Çetin Yörük	H	1-3	Fuat Kürşat
22-23		Bilgin Anlayan	4	Şener Şensever	
24-26		Cihan Ünsal	5	Çetin Yörük	
27		Ergin Karabulut	6	Bilgin Anlayan	
28-31		Muzaffer Korkut	7	Adnan Koca	
32-34		Yıldırım Bender	8	Turan Candaş	
35-37		Adnan Koca	9	Namık Altay	
38-39		Vecih Bekiroğlu	10-11	Engin Kansav	
40-41	Turan Candaş	I	1-2	Yılmaz Zeren	
42-43	Okyar Soydan	3	Burhan Gürhan		
44	Mesut Akgün	i	1	Cengiz Ebeperi	
45	Engin Kansav	2-4	Fuat Kürşat		
E	1	Murat Yeşilyurt	5-8	Yılmaz Zeren	

	9-10	Fuat Atakan	4	Şener Şensever
	11-12	Alper Önder Mısırlıoğlu	5	Ertuğrul Atmaca
	13-14	Ali Çelik	6	Bilgin Anlayan
	15-24	Şener Şensever	7	Cihan Ünsal
	25-29	Yekta Türkoğlu	8	Ergin Karabulut
	30-33	Bilgin Anlayan	9	Yıldırım Bender
	34-36	Cihan Ünsal	10	Necati Gürbüz
	37	Ergin Karabulut	11	Adnan Koca
	38-39	Muzaffer Korkut	12	Turan Candaş
	40-43	Yıldırım Bender	13	Mesut Akgün
	44-45	Adnan Koca	14	Sururi Türkoğlu
	46	Turan Candaş	15	Ergin Kansav
J	1	Bilgin Anlayan	Ö 1-7	Ergin Kansav
K	1-3	Yılmaz Zeren	8	Mesut Akgün
	4-7	Fuat Atakan	9	Murat Yeşilyurt
	8-12	Alper Önder Mısırlıoğlu	10	Okyar Soydan
	13-15	Ali Çelik	11-13	Turan Candaş
	16-19	Şener Şensever	14-18	Adnan Koca
	20-24	Yekta Türkoğlu	19	Necati Gürbüz
	25	Burhan Gürhan	20	Muzaffer Korkut
	26-27	Ertuğrul Atmaca	21	Ergin Karabulut
	28-31	Bilgin Anlayan	22-23	Bilgin Anlayan
	32-33	Cihan Ünsal	24	Yekta Türkoğlu
	34	Muzaffer Korkut	25	Şener Şensever
	35	Adnan Koca	26	Fuat Atakan
	36	Turan Candaş	27-28	Yılmaz Zeren
	37	Okyar Soydan	P 1	Cengiz Ebeperi
	38	Ergin Kansav	2	Fuat Kürşat
L	1	Fuat Atakan	3	Yılmaz Zeren
	2	Alper Önder Mısırlıoğlu	4	Fuat Atakan
	3-4	Turan Candaş	5-6	Şener Şensever
M	1	Cengiz Ebeperi	7	Ergin Karabulut
	2-5	Fuat Kürşat	8	Muzaffer Korkut
	6-7	Yılmaz Zeren	9	Vecih Bekiroğlu
	8	Fuat Atakan	10	Turan Candaş
	9-10	Ali Çelik	11	Okyar Soydan
	11-12	Şener Şensever	12	Sururi Türkoğlu
	13	Yekta Türkoğlu	13	Namık Altay
	14-15	Çetin Yörük	14	Ergin Kansav
	16-17	Yıldırım Bender	R 1	Fuat Atakan
	18-19	Adnan Koca	2	Ali Çelik
	20	Turan Candaş	3	Yekta Türkoğlu
	21	Mesut Akgün	4	Bilgin Anlayan
	22	Sururi Türkoğlu	5	Turan Candaş
	23	Namık Altay	6	Sururi Türkoğlu
	24	Ergin Kansav	S 1	Cengiz Ebeperi
N	1	Yekta Türkoğlu	2	Fuat Kürşat
	2	Çetin Yörük	3-5	Şener Şensever
	3	Bilgin Anlayan	6-7	Yekta Türkoğlu
	4	Necati Gürbüz	8-11	Çetin Yörük
	5	Turan Candaş	12-13	Burhan Gürhan
O	1	Cengiz Ebeperi	14-15	Ertuğrul Atmaca
	2	Fuat Kürşat	16-17	Bilgin Anlayan
	3	Yılmaz Zeren	18-19	Cihan Ünsal

	20-26	Yıldırım Bender	15	Mesut Akgün
	27-29	Necati Gürbüz	16	Engin Kansav
	30	Turan Candaş	Y 1-3	Fuat Kürşat
	31-32	Okyar Soydan	4	Yılmaz Zeren
	33-39	Mesut Akgün	5-6	Fuat Atakan
	40-42	Sururi Türkoğlu	7-15	Alper Önder Mısırlıoğlu
	43	Namık Altay	16-21	Ali Çelik
	44	Engin Kansav	22-23	Şener Şensever
Ş	1-2	Fuat Kürşat	24-25	Yekta Türkoğlu
	3	Fuat Atakan	26	Çetin Yörük
	4	Bilgin Anlayan	27	Burhan Gürhan
	5	Cihan Ünsal	28	Ertuğrul Atmaca
	6-9	Turan Candaş	29-34	Bilgin Anlayan
	10-11	Okyar Soydan	35	Cihan Ünsal
	12	Çetin Yörük	36-37	Ergin Karabulut
T	1	Fuat Kürşat	38-39	Muzaffer Korkut
	2	Fuat Atakan	40-41	Yıldırım Bender
	3	Alper Önder Mısırlıoğlu	42	Necati Gürbüz
	4	Ali Çelik	43-45	Adnan Koca
	5-6	Şener Şensever	46	Vecih Bekiroğlu
	7-9	Yekta Türkoğlu	47-48	Turan Candaş
	10-12	Ertuğrul Atmaca	49-50	Okyar Soydan
	13	Bilgin Anlayan	51-52	Mesut Akgün
	14-16	Ergin Karabulut	53-54	Sururi Türkoğlu
	17	Muzaffer Korkut	Z 1-3	Fuat Atakan
	18	Yıldırım Bender	4	Ali Çelik
	19	Necati Gürbüz	5-6	Şener Şensever
	20-23	Adnan Koca	7	Yekta Türkoğlu
	24	Vecih Bekiroğlu	8	Ertuğrul Atmaca
	25	Turan Candaş	9-10	Bilgin Anlayan
	26	Okyar Soydan	11-12	Cihan Ünsal
	27	Sururi Türkoğlu	13	Adnan Koca
	28	Engin Kansav		
U	1-2	Şener Şensever		
	3-5	Turan Candaş		
	6	Engin Kansav		
Ü	1-3	Şener Şensever		
	2	Yekta Türkoğlu		
	3	Bilgin Anlayan		
	4	Muzaffer Korkut		
	5	Turan Candaş		
	6	Mesut Akgün		
	7	Sururi Türkoğlu		
	8-9	Engin Kansav		
V	1-2	Fuat Kürşat		
	3	Fuat Atakan		
	4	Alper Önder Mısırlıoğlu		
	5-6	Ali Çelik		
	7	Şener Şensever		
	8-9	Çetin Yörük		
	10	Muzaffer Korkut		
	11	Yıldırım Bender		
	12	Adnan Koca		
	13-14	Turan Candaş		

DERLEYİCİ İSİMLERİNİN ALFABETİK LİSTESİ

(Soyadlarına göre)

1 — AKGÜN Mesut, 2 — ALTAN Namık, 3 — ANLAYAN Bilgin, 4 — ARIKAN Ümit, 5 — ATAKAN Fuat, 6 — ATMACA Ertuğrul, 7 — BEKİROĞLU Vecih, 8 — BENDER Yıldırım, 9 — CANDAS Turan, 10 — ÇELİK Ali, 11 — EBEPERİ Cengiz, 12 — GÜRBÜZ Necati, 13 — GÜRHAN Burhan, 14 — KANSAV Engin, 15 — KARABULUT Ergin, 16 — KOCA Adnan, 17 — KORKUT Muzaffer, 18 — KÜRŞAT Fuat, 19 — MISIRLIOĞLU Alper Önder, 20 — SOYDAN Okyar, 21 — ŞENSEVER Şener, 22 — TÜRKOĞLU Sururi, 23 — TÜRKOĞLU Yekta, 24 — ÜNSAL Cihan, 25 — YEŞİLYURT Murat, 26 — YÖRÜK Çetin, 27 — ZEREN Yılmaz.

Not : Bu beddualar 1959 - 1960 yıllarında derlenmiştir.

Romanya Pirinitza Devlet Folklor Topluluğu Türkiye'de

Yazan : İhsan HİNÇER

Aralık 1968 de memleketimize gelen Romanya'nın Perinitza Halk Oyunları ve Müzikisi Topluluğu, İstanbul'da Emek Sinemasında, sonra Ankara'da Selim Sırrı Tarcan Spor Salonunda, Ankara dönüşünde yine İstanbul'da Şan Sinemasında gösteriler yaparak Romen Halk Danslarını ve Türküleri ile Müziğini tanıttı.

Bilhassa kostümlerin güzelliği, koreografik düzenin yapısı, orkestra ve solistlerin başarısı övülmeye değer. Türk Halk Danslarının da birgün yetkili koreograflar ve müzikçiler tarafından bu kadar başarılı olarak ele alınmasını görmek, Türk seyircilerini sevindirecektir. Zira, Türk Halk Dansları kaynak ve çeşitlilik bakımından bütün milletleri kışkıracak zenginlikte-dir.

Gördüğümüz Romen dansları, aşırı bir serbestlik ve canlılık arzietmekte, fakat bu hiçbir zaman esası değiştirmemekte, aksine onu daha da güzelleştirmektedir.

Romen danslarında erkekler daima hâkimdir. Oyunların hemen hepsinde onların süratli hareketleri, enerjileri göze çarp-

maktadır. Kızlar, aksine nazik ve yumuşaktır.

Romen dansları birbirinden yalnız yapılaş yönünden değil, her bölgenin ayak atışları, tekniği ve şekilleri ile de değişiktir.

Romen halk oyunlarının ve müziğinin temsilcisi olarak kabul edilen "Perinitza Topluluğu" 1948 de kurulmuş ve 1953 de profesyonel bir teşekkül olarak kıymet kazanmıştır.

Programının zenginliği, çeşitli bölgele-rin değişik dans ve müzik örnekleri bilhas-sa dikkati çekti.

Orkestra tarafından sunulan, melodile-rin de çok değişik aletlerle çalınması ayrı-ca ilgi topladı.

Meselâ : Çoban kavalı, Pan flütü (ka-mışlı flüt - miskal), gayda, taragot (bir nevi klarnet), kobza (kopuz) gibi...

Perinitza, programında Romanyanın bü-tün kısımlarını temsil etmektedir : Transil-vanya, Moldavya, Oltenya ve Valaşia.

Fakat bunların hepsinin arasında er-kek grupunun oynadığı "Caluşari" dansı, gösterilerin en parlak ve canlı parçasıdır.

Romanya Folklor Grubu'nun T. F. K. nu ziyaretinde iki grup elemanları bir arada

Uzun senelerin araştırma, tatbik ve çalışmaları sayesinde ki, Perinitza Top-luluğu, Romen halk dânsları tekniğinin en kıymetli temsilcisi olduğunu göstermiştir.

Çeşitli festivallerde en ön yerleri alan Perinitza Topluluğunun dış ülkelere yap-tığı turneler çok geniş yankılar uyandı-rmıştır.

Sırası ile Çekoslovakya, Almanya, Fran-sa, Macaristan, İtalya, Avusturya, İsviç-re, Yugoslavya, Polonya, Çin, Kore, Viet-nam, Mongolya, Sovyetler Birliği, İsrail, Brezilya, Tunus, Cezayir ve Lübnanı zıya-ret eden bu topluluk her gittiği yerde alâ-ka ile karşılanmış ve milyonlarca seyirci-nin takdirini kazanmıştır. Topluluk 1966 yılında ilk defa Türkiye'ye gelmiş. Bursa Festivaline katılarak birinciliği kazanmış-tır.

"Perinitza" Romanya dahilinde de dai-ma şehirlerarası turnelerle folklor hayatı-nı ayakta ve canlı tutan bir topluluktur.

Perinitza Grubunun başarılı orkestrası-nı şef Ionel Budisteanu ve Nicolae Patri-che, konsermayster Ionel Dinicu, sahne dü-zenleni koreograf Eugenia Popescu - Ju-detz, Petre Bodeut, rejiyi Bitu Falticeanu, aksesuarı Ion David üstün bir başarı ile yü-rüterek bu defa İstanbul'da ve Ankara'da da dinleyici ve seyirciyi adeta büyülediler.

Türk Folklor Kurumu, 26 Aralık 1968 günü saat 17 de Perinitza Grubu şerefine Çağaloğlu'ndaki Lokalinde bir tanışma kokteyli vermiş, iki grup elemanları davul - zurna eşliğinde Türk Halk Danslarını karma bir şekilde oynamışlardır. Bu ara-da Kurum Başkanı İhsan Hınçer Perinitza Kafile Başkanı Ionel Budisteanu'ya bir bağ-lama ile Türk Halk giyimiyile süslü iki be-bek vermiş, Eugenia Popescu - Judetz'e de bir çura ile aynı bebeklerden armağan et-miştir. Buna mukabil konuk Topluluk ta Kurum'a bazı hediyeler vermiştir.

Perinitza yetkilileri Türk Folklor Kuru-mu'nu 1969 yılı yaz aylarında Bükreş'te yapılacak Uluslararası Festival'e davet et-mişlerdir.

★

SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ HALK OYUNLARI YARIŞMASI

Sosyal Dayanışma Derneği'nin 13 - 14 Aralık 1968 günlerinde Kadıköy Halk E-ğitim Merkezi Salonunda düzenlediği Folk-

Eğın Ekibi kurucularından Mehmet Hilmi Gür.

lor Halk Oyunları Yarışması, büyük bir intizam içinde ve kalabalık bir seyirci kar-şısında yapıldı. Kadıköylülerin gösterdiği ilgi çok büyüktü.

Yarışmaya İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, Türk Milli Oyunlar Derneği, Ba-kırköy Halkevi, Kadıköy Halk Eđitim Mer-kezi ile Kemaliye Folklor Derneği katıldı. Bazı kuruluşlar tek ekleple katıldığı halde, bazıları da iki, üç toplulukla iştirak etti.

İkinci gün Jüri'nin verdiği puanlara gö-re Kemaliye (Eğin) Takımı Eğin oyunla-riyle ve 595 puanla birinci gelecek altın plâketi, İstanbul Ün. T. Birliği Bayburt O-yun Ekibiyle ve 570 puanla ikinci olarak gümüş plâketi, Bakırköy Halkevi Artvin Oyun Topluluđuyle ve 495 puanla üçüncü-lüğu kazanarak bronz plâketi aldı. Bu dere-celeri Kars Ekibiyle ve 455 puanla Türk Milli Oyunlar Derneği, 388 puanla da Kadı-köy Halk Eđitim Derneği'nin Elâziđ Oyun Topluluğu izledi.

Jüri Başkanının konuşmasından sonra yarışmayı düzenleyen Sosyal Dayanışma Derneği'nin değerli Başkanı Dr. Fatma A-tasagun söz aldı. Gruplara ve seyircilere teşekkür etti. Armağanlar dağıtıldı.

Yarıřmada birinciliđu kazanan Kemaliye

17 ve 18. Yüzyıl Türk Başlık ve Giyimleri Sergi ve Defilesinde teşhir olunan 4 kıyafet

(Eğin) Topluluğu şu oyunları oynadı : Yıkın şunların evini, Tırnana - Küçük Tamzara (Kızlar); Sıklama, Gecegü, Sinanlı, Havaçor (Erkekler); Dut ağacı (türkülü), Hayriye (Kız - Erkek birlikte).

Eğin Ekibinin oyuncuları : Kadriye Ayda Akagündüz, Müjgân Başaran, Leylâ Çakır, Nesrin Orge, Şennur Peba, Sertap Fırat, Günay Etleş (kızlar); Ahmet Kayıkcı, İbrahim Güler, Yavuz Irmak, Osman Aksoy, Mehmet Kahraman, Erhan Kaya, Mehmet Yalçın (erkekler), Enstrümanlar: Berat Aşkale, Kâzım Ulukaya (klarinet), Mehmet Aksoy, Yılmaz Özen (davul).

Eğin Ekibinin başarısında bütün elemanların ayrı ayrı rolü bulunduğu gibi, yıllardan beri Topluluğun varlığını devam ettirmesi için her türlü çabayı esirgemeyen

Mehmet Hilmi Gür'un payı da büyüktür. Biz de gerek ekip elemanlarını ve gerekse yöneticileri ve Hilmi Gür'ü tebrik ederiz.

*

TÜRK BAŞLIK VE ELBİSELERİ SERGİSİ

Ankara "Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneği" tarafından 12 Ocak 1969 tarihinde Ankara'da Ankara Oteli salonlarında düzenlenen "Türk Başlık ve Giyimleri Sergisi" ve bu sebeple düzenlenen defile büyük ilgi görmüştür.

Defile ve Sergi'de Sabiha Tansuğ'un özel koleksiyonlarındaki 17. ve 18. yüzyıl başlık ve elbiseleri tanıtılmıştır. Türk kadınlarının bu zengin giyim eşyaları yerli ve yabancıların büyük ilgisini çekmiştir.

Üç Haylaz Masalı

Yazan : Numan KARTAL

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde. Yellerin estiği, sellerin coştığı bir ülke varmış. Ama ülke de ülke imiş ki; bir yanda devler tef çalar, öbür yanda gençler oyun oynarmış. Ala gözlüler kara kaşa sürme çeker, fidan boylular göz edermiş. Dert liler derman, dertsizler de dert bulurmuş. Düzensizliklerle esenlikler bu ülkede kol gezermiş. Buna ese de şaşar, bizim kanbur köse de. Derken efendim hindi asmaya biner, evim dermiş. Eşekler ahırda bir uzun türkü tutturmuş. Derken işe tavuklar, ördekler de karışır tam bir bayram havası esermiş.

İşte bu ülkede bir de çiftlik varmış. Bu çiftlikte de boyu kısa, kendisi topalacık, gözü alcacık horoz; boyu uzun, gururu yüksek hindi; bir de beş parmaklı, alçak ayaklı badi, yani ördek varmış. İmdi oturalım masal taşına, görelim neler gelmiş bu üç haylazın başına.

Çiftliktir, yaşanacak yerdire demeyin. Bülbülü altın kafese koymuşlar da ah vatan demiş. Bizim üç ahabap çavuşlar da öyle. Aşağı gitmişler, yukarı gitmişler. Geceyi gün, günü gece etmişler. Ama olmamış. Canları çok sıkılmış. Bir gün oturmuşlar, kafa kafaya verip düşünmeye koyulmuşlar. Kırdan hayat var, bakın açmış binbir çiçek. Lâlenin alı,

çiğdem sarısı, cana can katar menekşenin kokusu demişler de çiftlikten çıkmaya karar vermişler. Tarlada dolaşalım, yüce yüce dağlar aşalım, gelin kaçalım demişler. Vermişler pek çabuk karar.

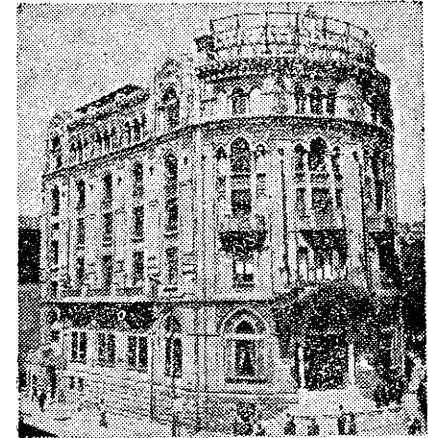
Yola koyulmuşlar. Az gitmişler uz gitmişler, dere - tepe düz, yedi yılla bir güz gitmişler. Altıda bir üstüde bir bu yerin, bari sağ oldukça yaşamak

gerek diye söylenmişler. Sağa sola bakmadan kaçmış üç ahabap çavuşlar.

Hava güneşli, açılmış. Kırklar geniş, cana can karmış. Gezmek, tozmak, yaşamak denmiş te yaşamalarına bakmışlar. Sürülen sefa kârımızdır diye hayıflanmışlar. Ama böyle yerler pek gezmeğe gelmez, tehlikeler çoktur. Tehlikelerin olduğu yerde hayat yoktur. Akıllarına

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER • KREDİ MEKTUPLARI
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALAT AKREDİTİFLERİ • KİRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

getirmemişler bu durumları hiç üç ahbap çavuşlar. Başboş dolaşmışlar.

Dolaşmak güzel şeydir işi yolunda olana. Üç haylaz düşünmemiş hiç bunu. Zaman akıp gitmiş. Ne su veren olmuş ne de ekmek. Geri dönmek te pek güç gelmiş. Yaptıklarına pişman olmuşlar, ama çiftliğe dönmeyi de onurlarına yedirememişler. Birbirleri ile bakmışlar bakmışlar, kişi ne çekerse kafasından çeker demişler. Ağrısız başımız, pişmiş aşımız vardı. Yolumuz açık, karnımız toktu. Ne düşüncesiz aklımız varmış, kaçmışız demişler. Ama iş isten geçmiş. Akşam olmak üzere imiş. Alaca karanlığın çöküşü ile gecenin korkusu başlamış. Derken dağın gizli bir yerinden bir dev çıkagelmiş. Neye uğradıklarını şaşırılmışlar. Karşı gelsek, güç yok. Gelmese hayat yok demişler de kaçalım, belki kurtuluruz diye düşünmüşler. Koyulmuşlar yola, varmışlar Hindistan'a.

Hindistan bir alem. Ortalık düğün bayram. Kazanmanın yolunu aramışlar. Hokkabazlık yapıp iyi para kazanmışlar. Aldık yükümüzü, tamamladık gayri geçimimizi, gelin gidip kuralım evimizi demişler.

Nasipdendir herşey bu dünyada. Aç gözlü olmayacaksınız, fazla da uzanmayacaksınız. Ama bizim üç ahbap çavuş uzamış, dönüp dolaşıp gelmişler bir mağaraya. Meğer orası devin hazinesi ile doluymuş, görenlerin gözlerini almış. Bizim üç ahbap çavuşların da gözlerini almış. Derken başlamışlar aşırma, a-

ma tamam kurtulduk demeye vakit kalmamış, umulmadık bir yerden çıkan tilki üç haylazı avlamış.

Ne diyelim, akılsız başın cezasını kişinin kendisi çekmiş. Onlar da çekmişler cezalarını, darısı bizim akılsızların başına.

Not. Anlatan : Hayriye Yılmaz. Derleniş yeri : Kandıra - Bakırlı Köyü. Yılı : 1958.

CİLTLERİMİZ

1 ilâ 7. ciltlerimiz 50 ser, 8 ilâ 11. ciltlerimiz 30 ar liradır. 11. cildimiz 1 ay sonra hazır olacaktır.

11. cildimiz geçen ay çıkan 234. sayımızla tamamlanmıştır. 235. sayımızla 12. cildimize başlamış bulunuyoruz.

T. F. A.

Güzellik banyonuz için

kullanınız

Puro, sizi daha genç, daha güzel gösterir... Puro, cildinize, hayranlık yaratan bir cazibe verir.

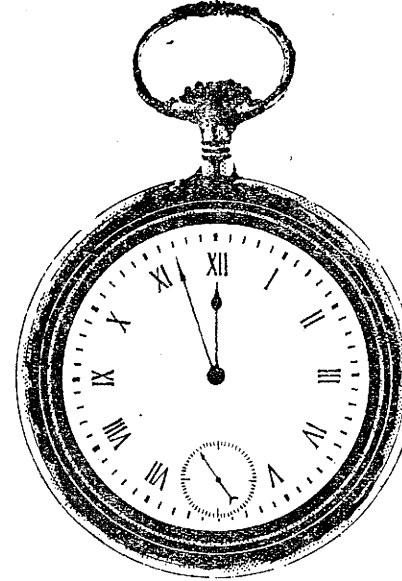

Bol köpüklü - Nefis kokulu

PURO

SİZİN ÖZ MALINIZDIR

(Yeni Ajans : 581 — 18)

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ yurt içinde ve dışında EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

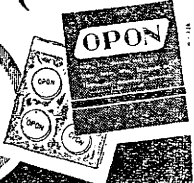
Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01, İstanbul

(Basın : 60135 — 19)

(Yeni Ajans : 580 — 20)

Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

Yıllık abonesi : 12,
altı aylık abonesi : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, 5 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

Tedbirli davranmayı severseniz...

Sonunda pişman olmak istemezseniz...

...ve
her zaman, her yerde
benim hizmetlerimden
faydalanmak için...

BUZDOLABINIZI,
ÇAMAŞIR MAKİNANIZI,
GAZ SOBANIZI,
TERMOSİFONUNUZU,
ELEKTRİK SÜPÜRGENİZİ
VE OCAĞINIZI SEÇERKEN
MUTLAKA

ARÇELİK
MARKASINI TERCH EDİNİZ.

ARÇELİK

SENEDE 365 GÜN SERVİS

(Yeni Ajans : 582 — 21)

AKBANK'ta hesabınız
varsa

şansınız
avucunuzun
içindedir

AKBANK

(Folklor : 22)

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın : 60165 — 23)

Şansınız.
Başarınız
ve istikbaliniz,
Türkiye Vakıflar
Bankasında
açtıracağımız
hesapla
Gerçekleşir.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI